Mr. S. I. KYLYMNYK
Library
No. SEC

3 1761 07017881 9

КРОПИВНИЦЬКИЙ.

ОКИ СОНЦЕ ЗІЙДЕ, РОСА ОЧИ ВИЇСТЬ.

Драма в 4-ох діях.

Діеть ся межи 1862—1863 роками.

PG
3948
K73D65
1921
c.1
ROBARTS

Ню Йорк, Н. Й.
1921.

накладом друкарні Павла Петрова
157 Іст 4-та улиця, Ню Йорк, Н. Й.

Друкарня і Книгарня П. Петрова, 157 Іст 4-та ул., Ню Йорк.

ПАРТИТУРИ:

Безталанна, драма в 5 діях 8
Бувалщина, комедія в 1 дії 8
Бурлака, драма в 5 діях 6
Вихованець, комедия в 3 діях 8
Вихрест, драма в 5 діях 8
В неволі темноти, комедия в 3 діях 8
Глитай або павук, драма в 4 діях 7
Дай серцю волю, драма в 5 діях $1.0
Добрі діти, образ з життя мериканських школярів $1.2
Душогуби, драма в 5 діях 8
Душогубка, драма в 4 діях ..... .60
Дячиха, комедия в 4 діях ..... .60
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях 80
За Немань іду, оперета в 4 діях 1.25
Запорожський Клад, комедийо-опера в 3. діях $4.50
Катерина, драма в 4 діях 80
Кохане в мішках, водевіл в 1 дії 30
Мазепа, драма в 5-ох діях 30
Мати наймичка, драма в 4 діях ..... .80
На сїножати, жарт в 1 ідї $1.25
Невольник драма в 5 діях 1.25
Нещасне кохане, драма в 5 діях 1.25
Ніч під Івана Купала, драма в 5 діях $2.00
Ой не ходи Грицю та на вечерниці, драма в 5 діях 1.75
Орися, малюнки з міщанського житя, в 4 діях ..... .60
Панна Штукарка, комедия в 3 діях ..... .60
Пімста жидівки, драма в 5 дяїх 1.25
Повернув ся із Сибіру, драма в 5 діях 80
По ревізії, етюд в 1 дії 50
Пошились в дурні, комедия-опера в 3 діях 1.25
Сатана в бочці, комедія в 1 дії 80
Сватане на вечерницях, водевіль в 1 дії ..... .80
Тарас Бульба, драма в 4 діях 80
Хмара, драма в 5діях 80
Циганка Красавиця, комедия в 3 діях $1.50
Як ковбаса та чарка, то минеть ся й сварка,
водевіль в 1 дії 50

MR. S. I. KYLYMNYK
Library
NO. SEC.

М. Л. КРОПИВНИЦЬКИЙ.

ДОКИ СОНЦЕ ЗІЙДЕ, РОСА ОЧИ ВИЇСТЬ.

Драма в 4-ох діях

Діеть ся межи 1862—1863 роками.

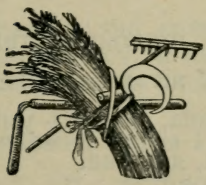

Ню Йорк, Н. Й.
1921.

Коштом і накладом друкарні Павла Петрова
157 Іст 4-та улиця, Ню Йорк, Н Й.

ОСОБИ:

Дмитрій Миколаєвич Воронов, поміщик.

Наталія Семеновна, його жінка.

Борис, їх син, студент.

Владимір Петрович, сусід, приятель Борисів

Антон Завада, старий чоловік.

Оксана, його дочка.

Максим Хвортуна, підстаркуватий чоловік, стрілець і швець.

Степан Кугут, парубок.

Гордій Поваренко, парубок, городський швець.

Скубко, писар, підстаркуватий чоловік.

Текля, дівка у літах.

Соломія, дівчина, служить у панів.

Катря, молода, дівчина.

Охрим.

Парубки і дівчата.

Діеть ся на селї.

LIBRARY
JAN 12 2009
UNIVERSITY OF TORONTO

MR. S. I. KYLYMNYK
Library
NO..... SEC.....

ДІЯ І.

(Ставок порослий очеретом, та кугою, в кінци ставу —гребля; під греблею — розорений млин. На гребли верби і береза. Смерка.

ЯВА 1.

(За сценою ледви чутно співають дівчата, далї спів наближається; в кінци піснї дівчата боязко виходять на сцену).

Текля, Соломія, Катря і дівчата.

Катря. — Ох, сестрички-матїночки, Кудиж ми оце забрили? Тут так страшно!

Текля. — Тю, навісна! Чи не страмовище! Та ондечки ж і слобода! Сотнї ступенїв не відійшли від хат, а їй це здаєть ся вже за край сьвіта!...

Катря. — Колиж я, Господи, як боюсь!

Соломія. — Воно таки й справдї дівчата, смерком тут не безпешно. А все ти,

Текле, ідеш, та й ідеш, а ми за тобою, як вівці за цапом, от єй Богу, що правда!.. Задля чого ти нас сюди завела?

Текля. — Кажу ж вам, що тут буде на греблї диво.

Дївчата. — Та яке ж диво? Диво, та й диво, а яке?

Текля. — Давайте спершу скупаєм ся, а потім розкажу.

Дївчата. — Оттакої вигадай, де-ж таки купатись?

Соломія. — Тут же по заходї сонця раз у раз водяник бовтаєть ся.

Текля. — Я водяника не боюсь!

Дївчата. — Не бій ся, та стережись!

Текля. От же на вдивовижу вам буду його дратувати. (Гука).

"Водяник, водяник,
Дам тобі медяник,
Покажись із води
Аж до пів бороди!"...

Охрим. — (За лаштунками) Ось, я зараз! (Дївчата прожогом втїкають).

ЯВА 2.

Входить Охрим.

Охрим. — (регоче). Ач, як дременули у ростїч, неначе кози! Ого-го, аж гупотить!... Тютю, навісні! Вернїть ся бо сюди! Це я, Охрим!

Текля. — (За лаштунками). Чи й справдї то ти, Охриме?

Охрим. — Таже придивись! (Дївчата зі страхом наближають ся). Водяник же з зеленою бородою і увесь у куширі, а в мене нема нї бороди, нї вуса.

Текля. — Справдї це Охрим!

Соломія. — (До Охрима). Оце ж, нехай тобі всячина, як ти нас налякав! (До Катрї). Заспокій ся бо. Це ж Охрим, ось придивись!

Катря. — (Ледве промовля). Ох. дух менї зовсїм забило!

Охрим. — (Узяв її за руку). І вигадують же чорт-батька зна які виграшки — одна одну полохати? Певно це Теклині видумки?

Текля. — На віщо-б то менї здало ся її полохати?

Охрим. — Це вже я знаю "на віщо!"

Текля. — Справдї? Ох, який же ти догадливий! (Регоче).

Охрим. — Та не поможеть ся!

Катря. — Я вже й не знаю, що я тобі, Текле заподіяла?

Охрим. — Як що! Їй усі дівчата заважають. Теперечки ти сегодня зі мною стоїш, учора й позавчора також стояла. Ну, а це їй голки в печінки!

Текля. — (Регоче). Ой, який же хорошун! Ох, рятуйте, сестрички, бо збожевелію від заздрости!

Охрим. — Ой, не регочись!

Текля. — Утри слини своїй крали, ондечки які сережки попускала через губи! (Регоче).

Катря. — Сама ти слинява!

Охрим. — (Катрї) Плюн ти на неї!

Текля. — Заплач, тонкослізко! Глянте, сестрички, яка гарна пара стоїть, мов намальована. А вона, вона, як рожа! (Сьміеть ся).

Охрим. — Відсахнись ти сатано! Чого вязнеш до дівки? Жидівська ти помийнице!

Текля. — А вона тобі вінчана, чи як?

Охрим. — Хоч вона менї й не вінчана, а тебе я й без попа сьогодня звінчаю по потилиці кулаком.

Текля. — Руки покорчить!

Охрим. — Тьфу!

Текля. — І тобі тьфу!

ЯВА 3.

Ті-ж, Степан, Гордій і парубки.

Степан. — Бач, куди їх занесло! А все це певно Текля керує? Це вона, Охриме, за тобою так зорить: постерегла, що ти пішов у Купріянівку, так вона вже і на зустріч тобі.

Охрим. — Хай вона пропаде, анахтема.

Текля. — Може й зорила, доки дурною була?!

Охрим. — А тепер порозумніщала? Ну, слава тобі Господи, що хоч одної дурної меньче буде на селї.

Текля. — Не турбуй ся, дурний заступив порожне місце, як раз буде у щерть.

Охрим. — Ну, й дівчинка, настояще срібне золотце.

Текля. — І я ж кажу, що таки настояще. Через губу плює, через голову вринає, до тебе раком виринає.

Гордій. — Довольно остроумная баришня!

Степан. — Чи по знаку вам дівчата, оця проява? (Показує на Гордія).

Дівчата.— (Придивляють ся). Хто-ж оце?

Текля. — А я відразу впізнала: це ж Гордій Поварів?

Гордїй. — З гармонїєю під пахвою). Он і єсть — Ґардєй Микітович! Я сишчас только што з ґорода прикатїл з калаконьчиком. Мойо поштенїє, баришнї! (Тупнув ногою, простяга руку).

Текля. — (подає руку). Благодаримо вас.

Дївчата. — Що? Поштенїє? баришнї? Якіж ми баришнї?!

Гордїй. — А то как же? Ну, меньзелї, когда желаєте по нїмецькому. Без привєту, как адвєту бить нельзя". У нас, у ґородї, значить, как зберуть ся на проминаж, чи по вашому — на юлицу, сишчас один другого за ручку : "мойо поштенїє"; і з баришнями такой тошно хвасон. Ну, у вас на дерйовнї овсїм другой поднаряд! Так, не даром же сказано: "дерйовня, как дерйовня, а ґород, как ґород"!

Текля. — Від наших парубків навряд чи діждеш ся городянського звичаю.

Охрим. — Нї, у нас як людинї, то й людське, а як свинї, той честь свиняча!

Гордїй. — Позвольтє на спор об єтїх самиїх словах. На чий щот ви отдираєтє етїї самиї катеґорії?

Степан. — Мели, бісе, чорт тебе второпа.

Катря. — Сидїв би там з своїми мензелями у ґородї! (Регочуть ся).

Гордій. — Вот так порадошна культура. Как паєду в ґород, в тот же секунд обясню всім кавалєрам і баришням, што какая, значить, глупая политика на дерйовнє.

Охрим. — Чого ж це ти притетюрив ся до нас?

Гордій. — Такой я імiл свой каприз, штоб приєхать, із тем што желая повидать тятєньку і мамашу і приєхал.

Охрим. — (Сьмієть ся). Тут тебе тільки й бракувало.

Гордій. — Нєчаво нє кстаті задавать ся, нєчаво наводить тєнь на ґлянц!... Ми, пожалуста, і сами з усами, тольки што нос нє аброс!

Степан. — Перестань вже белькотати, видко птицю по обличчю.

Гордій. — Я не белькачу, но перед усяким сьміло можу оправдать свой авантаж, і у разґоворах усякому носа утру, — не то шю, а вот што. Я імію атестат, што можу батинки на корках і на двойной падошві. Да хоч і на мериканьской, дак не спужаєм ся! Вгодно, дак і бакфорти по новому хвасону, з бутилками. Я не халамидник какой!...

Степан. — Тебе возом зачепили, чи як?

Гордій. — Я не какой небудь жулик, а майстерной чалавєк! Ви гньотє на то штоб баришні ваші понімали об менє напротів і

даже з насмєшкой. Ну, дак ми тоже можем ґаварить нє пахуже!...

Степан. — (До всїх). І язик йому не заскочить оттаке белькотати.

Гордїй. — Не карйожтесь, пожалуста, і не задавайтесь!

Степан. — (До всїх). Диви, як роспустив ґембу!

Гордїй. — Как ви нє понємаєте ґородського разґавору, дак я при єтом случаї нє причиною, — вот вам і вся процендура. От баришнї ваші, дак я так понїмаю, што вони мой культурной разговор можуть обяснить, — правда? І баришнї мальчять? вдивительно? Вот так воспитанїє!

Катря. — Кудиж нам до городянок рівнятись!

Гордїй. — Положим, што ви правильно....

Текля. — А звісно, такій як ти то зась; а я все зрозуміла, що вони ґоворять.

Гордїй. — (Простяга руку Теклї). Поздравляю вас з цивилїзацієй.

Охрим. — Ти, конешне, городянкам під масть! Вона у нас Гордїю, уміє через губу кашлять! (Сьміеть ся).

Текля. — Засьмієш ся, колись на кутнї!

Охрим. — Слухай-бо, Гордію, посватай у нас Теклю, вона зовсім на городянку закандзюбилась!

Гордій. — (Підходить до Катрї). Кажеть ся, Катерина, по батюжкі, звиніть на том, не впомню, ви вдивительно покрасівели! І потому, между тим прочім, позвольте вам рикумендовать меня!

Катря. — (До дівчат). Ох, сестрички, щож це він знов забелькотав?

Охрим.—(Злегенька одпиха його плечем). Либонь, ти не в ті взув ся?

Гордій. — Пачему? (Знова до Катрї). Поймітє одно только, што я для нового знакомства, хочу рекумендовать меня.

Охрим. — Та кажуж-бо, що не в ті взув ся! Братця, що се на йому за одежа?

Гордій. — Кажеть ся понять можна, што ґедзет, а лїбо по вашому по деревенському, джиґет! Обнакавенной хвасон на городських кавалєрах.

Охрим. — А й пристало тобі, як корові сїдло.

Степан. — Це ж той каптан, що зветь ся: пусти-вирвусь!

Охрим. — Чепурний, як свиня в дощ!

Гордій. — Не завдавайтесь на мєлкіє макарони, бо лапша з карманов сипле ть ся!

Охрим. — Памятаєте, братця, на великдень нїмець ходив по селу з каплями, як раз у такій кацавейцї?

Гордїй. — І што вам на еті ґлупиє дурачества обявить? Болвани, одно слово. болвани! У нас такой титул, штоб рубашка з манишкою калїнкорова, або ситцева, зонтик у руцї і шчиблєти, або бакфорти на рипах... А без єтїх документов в хорошую кампанїю не пожалуйте!

Охрим. — (Придивляєть ся до його чобіт). А чоботи, а чоботи! Тю, диви! Гляньте хлопцї на його закаблуки, як він ніг не повиверта?

Гордїй. — Тогда тольки сапог і імеєть свой настоящой титул, когда подбор високий і стончоной на нєт, штоб слїд от подбора був нє больш двоігривенного! Как сапог у подйомі какурат, так вон і іміє свою надлежащу державу!

Охрим. — А побіжи, чи здорово заореш носом?

Гордїй. — Пущай бігають дураки, но я, кажеть ся при своєй памяти! (Починa грать на гармонії і сьпівать).

Ах ти бабка, ти ядгадка,
Ядгадай маю балєсть;
Ґаварать, што лихорядка
Треплєть друґа маєво.
Но нє долго протрепала
Три недєлї усього;
На четвйортую нєдєлю
Стал Ванюша адюжать.

Степан. — А що у вас сьпівають парубки, як зберуть ся на вулицю?

Гордїй. — Случаєть ся, только што у нас нєт парубков, а усьо кавалєри.

Деякі Парубки. — А ну, кавалєр, засьпівай, може і ми переймемо?

Гордїй. — Ну, только што у нас на тверозую ноґу нє поють.

Охрим. — Ач, який, звик до могоричів!

Гордїй. — Не в том ращот... Пойдьом в питєйной, я сам вас вгащу.

Парубки. — А ну-бо засьпівай що небудь!

Гордїй. — Запоїть вам романца — не поймйотє — Одначе вот вам, напримір. (Сьпіває).

Сама я розочку садила,
Сама я буду поливать!
Сама я друга полюбила,
Сама я буду вік страждать!...

Парубки. — Ти засьпівай нам салдацької.

Гордїй. — (Смієть ся). Важна камерція. Ти їм благородну, а вони салдацьку. Вот вже не даром сказано про деревеньских хохлов, што мазепи!

Охрим. — Ти-бо не будь тим, що моркву риє!

1-й Парубок. — Коли з тобою по чеськи, то ти не роби по песьки!

2-й Парубок. — Гляди, щоб часом не підборкали тобі отієї кацавейки!

3-й Парубок. — Тай плюндри, щоб не тріснули низше пояса.

Степан. — Ну, й чого ви на нього опудились і не сором вам? Хиба не бачите, що він на віки дурний?. (Сьміють ся).

Гордій. — Нєть, кажеть ся так, што я не дуряк.

Степан. — (Тихо до нього). Мовчи, бо битимуть! У нас, брате, по простому, так отдубасять, що аж піря сипатиметь ся.

Гордій. — (Трохи злякав ся). Ну, пусть, я буду дуряк, только і ви нє вочень вумниї!

Степан. — А ну, братця, гайда на вулицю! Ходім, ходім дівчата, бо сьогодня вже панича не побачите!

Дівчата. — Він таки нам і потрібний!

Другі. — Притули горбатого до стіни!...

Степан. — Та вже нічого, нічого!... Другий тиждень як панич приїхав до дому, а вони сердешні аж попару не знайдуть.

Текля. — Нехай вже Оксана витріща на нього свої баньки.

Охрим. — Здрастуйте вам! Знов чортяка штрикнула тебе у ребро?

Гордій. — Так панич вже приїхав? Вот з паничом, дак я можу нікоторой порадошной разґавор... Нада будеть рекемендувать меня єму.

Охрим. — Навряд, щоб він зайшов в патьоки з таким розумним дурнем.

Гордій. — Ми знаєм, што знаєм, і я мало внімаю обращенія на ваші глупиє анекдоти — вот што! Вот хотів вас попоштувать настоящим турецьким табачком, а тепер не покурите!

Охрим. — Може коло турецького лежав?

Гордій. — Вєрную правду ґавару, што турецькой, настоящой, чесноє слово, восєм капєєк чвортка!

Охрим. — Так дай попробувать.

Гордій. — Зачим меня дураком обозначаєте?

Охрим. — Тю, він вже і розгнївав ся. Тож ми у шутки!

Гордій. — Парадошні шутки, што чуть до інтересного шкандалю не дойшло! (Дає табак).

Степан. —Справді добрий табак!

Гордій. — А з какого ж резонту я буду обманювать? От же тут і ціна подписана. (Показує папр, у котрім є табак).

Охрим. — Дай сюди я прочитаю!

Парубки. — (Регочуть). Ти таки й й тямиш?

Охрим. — Мій же дід був грамотний. а батько друкований. (Бере папір і ніби читає).

"Тисяча вісімсот,
Зверху старий чорт,
В городі Парижі,
В Вороновій поближе,
Сіла собака на вовка,
Та боялась злізти,
Бо вовк хотів її зісти!"
Амінь!

(Хова табак в кешеню).

Гордій. — Кудаж ти табак запрятав?

Охрим. — В кешеню, твоя може продерта, а в мене ціла.

Гордій. — Вот так мошенство.

Охрим. — Я тобі позаторік відкуплю! (Парубки регочут).

Текля. — Понесли б отой папір до Оксани, та б краще прочитала.

Степан. — О, та прочитала б! Оксана добре грамотна! Її панич навчив грамоти, ще як вона служила у панів при горницях.

Текля. — Навчив і до розуму довів, а вона тепер косою сьвітить.

Степан. — Текле! Плещи про кого инчого, коли свербить під язиком, а про Оксану анї писни!

Текля. — Я своїма очима бачила, як вона на тім тижневі плоскінь вибирала, та все за поперек хапала ся.

Степан. — Слухай, Текле! Я плохий, плохий, ну, як розлютуюсь, то й чорт менї не сват! Кому ти оце все кажеш, кому ти хочеш баки забити твоїм паскудним пащекуваннєм. Я Оксану знаю, як своїх пять пальців; я з нею заразом служив у дворі, і знаю і бачив, як панич вчив її грамоти!... як балакав з нею, і про віщо, — усе те я бечив своїми власними очима!..

Текля. — Знаю я, що й тобі Оксана запала в око, через те ти тепер і заступаєш ся за нею?

Степан. — (Почервонїв). Про мене..! Про мене інча річ, і це діло не твого розуму. А за Оксану я кожному вязи скрутю.

Деякі Парубки. — Ну, кожному, чи не богато буде?

Степан. — Я головою за Оксану одвічаю!

Охрим. — Стривай, Степане, не горячись! Правда братухо, як олива на верх сплине.

Степан — (Теклї). Набити б тобі губи так, поренались...

Текля. — Що ж він візьме її за себе чи як?

Степан. — Чи візьме, чи ні, то инча річ, а ти язика не розпускай!

Текля. — Кажуть, що вона що вечера до панича у садок ходить.

Гордій. — Так воно ж так і скрозь заведено! У нас у городі, єжели єсть какая комерція промеж кавалєра з барашнєю, дак тоже завсегда єті дєла позно у ночі, потому дньом главно дєло амбиція!

Степан. — Геть під три чорти з твоєю амбицею, доки не битий!

Гордій. — Вот тєбє і порадошной разґавор!

Степан. — Не лїзь, коли не до тебе пють, не кажи й здоров.

Охрим. — А цитьте, либонь, щось гомонить? (Слухають). Так і є! Ондечки панич вертаєть ся з охоти!

Текля. — (Придивляєть ся). І Титівський панич з ним, той, що кажуть, сам собі їсти варить, сам і коняку запряга.

Гордій. — Та не можеть бить! Вот как катеґорія!...

Текля. — Гарні пани настали! Запряже конячину у якусь тарадайку, тай їде селом, та склика людей на роботу, неначе той паламар, що у піст попід віконню курей та поросят клянчить.

Гордій. — Вот так воспитаніє!

Охрим. — Ходїм, не звичайно у вічі лїзти!

Степан. — А ну, заводь хто пісню!

Гордій. — Я вам спою як раз по вашому скуску. (Сьпіває).

Нє з послідних бил прикащик,
Я спою об ньом разказ:
Бул вон послан за получкой денєї,
Тошно було єто в раз!
(Говорить). А ви підхоплюйте дружніщ:
Они єго манять і йони єго манять:
"Пожалуйтє, пожалуйтє,
"Пожалуйтє, купєць. (Пішли).

ЯВА 4-та.

Борис Дмитрович, Володимир Петрович і Максим Хвортуна; всї вони з рушницями і охотничою примусією.

Максим. — Ну, паничі, вже як собі хочете, а в друге вибачайте щоб я вас повів на охоту, шкода, тепер вже більше не піддурите мене.

Борис. — Це новина! Чим же ми вас піддурили?

Максим. — Бач, ще й питають! Ви ж таки розумні і мовляв, вчені люде, то й розміркувалиб, що цілїсенький день ви собі у двох балакаєте, а за вами слідком човга щось таке, котре нїби теж скидаєть ся на людину, а ви його маєте чи за "приший кобилї хвіст", чи за дурного. Бовкнете яке там до нього слово, та й знов промеж себе.

Борис. — Наша балачка навряд чи цківа вам.

Максим. — А чомуж і ні? Може і я таки розшупив би, хоч пяте через десяте, може якесь там слово і розжував би; а то...

Борис: — До того, про віщо ми вдвох розмовляємо вам клопоту ще нема.

Максим. — Се б то як? Стало буть, я не зрозумію, чи що. Хиба думаєте нас не вчили по всякому розуміть? Вчили. Вчили по морді і по потилиці.

Борис. — Ну, не сердьтесь Максиме. Від сего разу я все розмовлятиму з вами про те, про віщо розмовляв зараз з Володимиром.

Горнов. — Вже розсів ся.

Борис: — Я здорово ноги чатомив. (Крутить цигарку, д лї дає тютюн Горнову.)

Горнов. — (До Максима) А цікавоб було коли небудь послухати, як вас вчили і чому?

Максим. — (Сьміеть ся). Як! Та кажу ж вам, що по морді; а чому, так то хитра штука. Бачте: привезли до нас поваря, хранцуза — своїх поварів було мало, тільки троє, так ще треба й хранцуза. А потім привезли садівника німця... Ото взяли й мене у кухню у навуку. Як забалака хранцуз, я й вивалю очи на нього; а він зараз копистскою мене по лобові. Щось з місяць подержали мене на поварни, та й прогнали. І хто його зна, що воно за знак? Отсе ніби вже і розумію, що те зветь ся так, а те так;

а на завтра вже і забув. Оце гука: "доне муа кювет". Це б то: дай менї каструлю; а я йому подаю сито, або ополонник. Він мене зараз по лобі копистскою... Після того, віддали мене до садівника. А той те ж, як забелькоче, та вже по инчому... Чи правда в тому, що кажуть нїби-то опріч нашого государства та є ще аж сїмдесять шість государств, а з нашим сїмдесять сїм і сїмдесять сїм язиків?...

Борис. — Більше государств і більше язиків?

Максим. — Невже? (Борис подає йому тютюн). Та ви вже, будь-ласка менї самі скрутїть одну цигарку, бо мої пальцї, мовляв, не до тонкого паперу зроблені. (Сїв). А яка чудова ніч: тихо, тихо, мовляв, як у вусї! (Закурює). Чи воно на дощ оце затихло, чи на вітер?

Горнов. — А вам як здаєть ся?

Максим. — Та хиба ж вас цьому не вчять?

Горнов. — Нї не вчять.

Максим. — Як-то можна? Воно ж повинно стояти у тих книжках, що ви вчите?

Горнов. — Не додивляв ся я.

Максим. — Глузуєте над дїдом? Се мабудь така правда, як колись хотїли менї забити баки, що нїби грім від того, що хмара об хмару стукаєть ся...

Горнов. — Та чи вам є год з шістьдесять?

Максим. — О більш, далеко більш. Я вже парубком був, як хранцуз наступав.

Горнов. — Ну, то вам тепер однаково; чи той грім з тучі, чи з кучі.

Максим. — (Сьміеть ся). А бодай вас, шуткуєте. Дай Боже, мовляв, шуткувати, аби не плакати... А от наш писар, так той вгадує: чи година буде, чи негода; тільки на хвилину загляне у книжочку і зараз вгада.

Горнов. — То ж книжочка вгадує.

Максим. — Еге ж, калинтир.

Горнов. — Не калинтир, а календар, котрий і вгадує.

Максим. — Ой ні, не кажіть! Він і ружо може замовити!... Чи вірите, що раз як замовив мені отсю рушницю, дак нічогісенького не вдієш: чвирк, та й чвирк... Мусів вже постановити йому півкварти.

Горнов. — І направив?

Максим. — Ще й як направив!

Горнов. — (Зітхнув). Довго ще по селах оттакі мудрі, як ваш писар, морочити будуть селян?

Максим. — Отже ви й не вірите?

Горнов. — Годі вже й того, що ви вірите.

Борис. — От про се ми з вами і розпічнемо балачку, як вдруге підемо на охоту.

Максим. — Коли б швидч. Я хоча і старий, а ще цікавість мене не відцуралась!

Борис. — А як тут чудово! Я б оттак до самісінького сьвіту просидів!

Горнов. — Вигадай півтора людського: Що тут красотнього? Жаби квакають, від ставка мулом несе, під ногами вохко, аж джвякотить; а нежита тут такого здорового можна схопити...

Максим. — Еге! що й в тиждень, мовляв, не вичхаєш ся.

Горнов. — А бісові комарі аж печуть!

Максим. — А ви обкурюйте себе. Оттак навкруги пускайте дим, та коли б ще цигарка з махорки, то та погань і не наблизить ся, втікатиме, як чортяка від ладану.

Борис. — Ти Володька не любиш поезії? (Деклямує).

"Тиха українская ноч,
Прозрачно небо, звєзди блещут,
Своєй дрємоти превозмоч
Нє хочет воздух"...

Горнов. — Що ніч? день по мойому краще! Та то ж куди не споглянеш, скрізь чарує і закохує тобі очи розкішна природа і скільки сягне погляд, геть зеленіє і квітчаєть ся круговид у тисячах відмінних красках. Споглянеш на ниви і немов зачаруєш ся і впєш ся очима і не відірвеш їх від рясного колоса, що ніби наливаєть ся і спіє спільно з твоєю думкою!

Максим. — Все то від Бога! (Зітхнув). А конешне, день краще.

Горнов. — Станеш у обідню добу посеред поля: сонечко припека, а над головою і навкруги спів, щебетаннє, вилискуваннє, стогін і сміх... І ніби той сум і весілле побили ся об заклад і намагають ся переважити одно другого! І бачиш ти і чуєш, як кожна пташка, кожна кузочка, навіть комашка манісенька, незрозумілою, але чарівною піснею хвалить Божий мир, кохаючись у його теплі.... Чи так, Максиме?

Максим. — (Задумав ся). Се так, іменно, що так!

Горнов. — А доводилось тобі, Борисе, бачити коли небудь такий малюнок: страшенна спека. Сидить на обніжку мужик — гречкосій, стомлений він, як мрія безнадійного хворого зашмалений, як негр, груди йому здіймають ся широченно і часто, мов у підстріленого орла, а погляд, то блискавкою замиготить, то згасне?... А на вкруги його спілий колос чужої ниви гнеть ся і шелестить і ніби голосно промовля: "Годі, сіромо, спочивати, вставай!"...

Максим. — Еге, вставай, коси!... А своє нехай хоч і висиплеть ся.

Борис. — І все ти вернеш на сумні малюнки.

Горнов. — І кожний інтеліґент повинен вернути свій розум у той бік. Се не поезія, а проза, і її я люблю і їй присьвячую

всї мої знання, сили і думки... Одначе, пора вже до дому, бо я й справдї скоро чхатиму.

Максим. — А пора, пора, бо ніч мовляв, не жде... А менї ще треба до сьвіта вставати та за косу прийматись, там треба викосити смужку ячменю шинкареви...

Борис. — За позику?

Максим. — За процента: чотири карбованцї позичив у нього в осени, дак це за процента.

Борис. — Се здирство!

Горнов. — Нї, се сїльська новомодна поезія. Поживеш на селї, то й побачиш... Оттодї вже запевне довідаєш ся, що цікавіще: чи ніч з жабячим кваканнєм, чи що инче?...

Максим. — А чому їм і жаб не слухати? За молоду і жаба за соловейка здасть ся, а під старість і соловейко не розваже. Хиба їм прийдеть ся гірко працювати за батьковими плечима?

Борис. — А ви думаєте, що я цїлий вік сидїтиму, тай дивитимусь, як другі на мене роблять?

Максим. — А чому б вам і не сидїти?

Борис. — Нї, се встид було б менї. Я, щоб ви знали, наважив ся самотуж спробувати усяку тяжку роботу, наумисне за для того, щоб на власних плечах зважити усю ту вагу й працю, під котрою згинаєть ся наш хлїбороб.

Максим. — Далеко заїхали! Не силкуйтесь, шкода і заходу, не здолаєте.

Борис. — Не покоштувавши, не скажеш на гірке, що воно гірке. І знов, як кажуть: піймав не піймав, а погнать ся можна.

Максим. — Хиба! Воно може спершу і сцікавить ся, а далї остогидіє. Ви думаєте, що то шуточки, хочби й косою помахати ціле літо? Як припече зверху й з середини, то й косу жбурнете геть.

Борис. — Побачимо!

Максим. — Як то можна чоловікови не призвичаєному?... (Далеко чути парубоцький сьпів). Он, чуєте, як хлопцї задерають? Здаєть ся, що у лїтку так вже воно тобі наробить ся, що аж попухне йому там в серединї, то спало б краще, дак нї, — як тільки ніч прийшла: вигукує та висьпівує!.. І коли воно спочива?

Борис. — І я колись оттак вигукуватиму.

Горнов. — Дай Боже нашому телятї, та вовка зїсти!

Максим. — (Сьмієть ся). О, бодай вас! Так спершуж його треба впіймати, а зїсти не штука!

Горнов. — Он як я, так вже чотири роки ломлю того вовка на угонках, та ніяк за вязи не вхоплю. А от, як спроможусь скинути з шиї двацять тисяч довгу...

Максим. — (Аж крикнув). Двайцять тисяч? Сума!

Горнов. — Було більш, се вже тільки решта.

Максим. — Як же се ви таку силу зачепили?

Горнов. — Не я зачіпив, а опікуни. Доки я вчив ся, та в книжечку задивляв ся, а опікуни мої хазяїнували, та й дохазяїнувались до того, що мало-мало не впекли землї з авкційону?

Максим. — Як то з авкційону?

Горнов. — Стало буть, з молотка..

Максим. — Скажи, голубчику.

Горнов. — Ну, та тепер вже менї далеко легче; а згодом дасть Господь і зовсїм викручусь. (До Бориса). От, братухо, як поїдемо завтра до мене, побачиш мою школу. Які є розумні хлопчики, душа радїє, дивлячись на той розкішний первоцьвіт.

Максим. — Вчили й мене ззамолоду те ж на каларнетї грати, як ще у нас у дворі була своя капелїя. Богато лози зопсували на моїй шкурі, смуг, та цурупалків до біса на тїлї позіставалось; а я таки як затяв ся одним лицем: не хочу, та й годї!... Та так і витурили з школи.

Горнов. — І погано зробили, що не вивчились.

Максим. — Невже?

Горнов. — Чому б чоловік не навчив ся, чи на кларнеті грати, чи якому реместву — воно ніколи йому не зашкодить.

Максим. — У нас добра була і півча: сьпівали не тільки таких пісень, а і по Тилянському... Ще й тепер є дехто з півчих, то як зберуть ся де у бесіді, зараз і сьпівають... якось так вона на слова: "зук уніли харкопляни"... (Глянув ненароком у бік і побачив Оксану, котра, побачивши його, зупинилась на гребли і ніби прилипла до верби). Он воно що!... (До Бориса). Ну, пора вже до дому, бо либонь ви комусь инчому тепер більш у пригоді станети, ніж мені.

Борис. — Що ви кажете?

Максим. — Та то я... Я иноді зо стару таке плету, що й сам до купи не зберу.

Горнов. — (Сьпіва). "Ой, пора, вже пора, нам братця, до дому!"...

Максим. — Вже й вода, мовляв, скоро засне. От же дівчата та й до зорі очей не заплюще, все ждатиме чорнобривого.

Борис. — Яка дівчина?

Максим. — А моя старенька. Це ж я про свою зозулечку! (Борис простяга йому руку). От же я й не вмію по вашому чоломкатись. Як здавлю, бува, білу та пухку ручку, то щоб часом не розгнівались. (Бере його руку злегенька). Ач, яка викохана! Шкода з такими руками та до плуга! (До

Горнова). Що ж, з вами чоломкатись, чи як?

Горнов. — (Простяга руку). А звичайно!

Максим. — Оця вже рука трохи на мужичу скидаєть ся: кістлява, та в пухирях. Ну, спасибі ж вам, паниченьки, що ви не гребуєте нашим братом, сиволапим хохлом.

Борис і Горнов. — Спасибі й вам, що пополювали з нами.

Борис. — Так ви, Максиме, все ж таки не ймете мені віри.

Максим. — Де ж там, паничу, віра у мене возьметь ся, коли я її давно вигнав з свойого двору? А ну, чи не сіла, бува, як качечка на плесі? (Кашляє). А тась до дому, бо лисичка голову відгризе! (Дивить ся на Оксану). Ач, яка не полохлива!.. (Пішов). Чия ж то ото?

Борис. — Підемо ж і в ту неділю на охоту, приходьте тільки раніщ!

Максим. — Може тоді, як старець з десятого села вернеть ся?

Борис. — Ні, до зорі.

Максим. — Добре, прийду! (Борис і Горнов ідучи на греблю сьпівають; їм на зустріч Оксана).

"Ой, пора, вже пора,
Нам, братця, до дому!"...

Борис. — Бач, про яку качечку Максим натякав, чи й не хитрий же дідуган?

ЯВА 5.

Ті ж і Оксана.

Оксана. — Чи не диво? Я й чую, що балакають та ніяк не розберу — хто і з ким. Аж це ось хто! (Простяга руку Горнову).

Горнов. — Давненько ми з вами не бачились.

Оксана. — Хоч би і одвідали і не сором вам? Було заїздите частенько, а це вже зовсім нас зацурали. Хоч би забігли за книжками що понадавали, я вже їх всї перечитала.

Горнов. — Ніколи було, тепер робоча пора. Та на-що нам вже одвідувати вас, коли кращі від нас приїхали?

Оксана. — Ви кращі з одного боку, а ті, що приїхали — з другого.

Горнов. — Чи не по телятко отсе ви йдете?

Оксана. — По яке телятко?

Горнов. — Та це ж у инчих дївчат така одмовка, як зустрінеть ся з парубком, зараз і каже: "теляти шукаю".

Оксана. — Нї, я кого шукала, того знайшла.

Горнов. — Тоб то мене?

Оксана. — Та й вас...

Горнов. — А кого більш бажалось бачити?

Оксана. — Почніть дратувати!... Обох однаковісенько!

Борис. — А ми оце, Оксано, думали до тебе зайти.

Оксана. — Мабуть? Чую, гомонять, та й гомонять, та все на однім місци, ще хтось почав і сьпівати.

Горнов. — То я пробував голоса. А правда чудовий голосок? усї жаби замовкли і в кушир поховались, як зачули... А татусь ваш дома?

Оксана. — Нї, нема, пішли з вятирами по рибу.

Борис. — Це шкода! Як же це ми не зустріли його по течиї?

Оксана. — (Показує рукою). Вони у той бік пішли. А хиба, як батька нема дома, то й у хату не можна зайти?

Горнов. — У ночи? А поговір, а людське пащекуваннє?

Оксана. — Повно вже й так того поговору, вже більш і нікуди....

Горнов. — І вам це нїчого?

Оксана. — Се вже моя печаль. А вас, Володимир Петрович, і пізнати не можна: бороду запустили та засмалили ся, як циган.

Горнов. — Наважив ся вже у дідипасїшники записати ся! (Пчихає). Оттуди! (Борисови). Бач, я ж тобі казав, що нежита схоплю.... (Пчихає).

Борис. — Шпичка в ніс!

Горнов. — Хай єму біс! (Ще пчихає). Ну, годї, або що! Дайте ж Оксано, надивити ся на вас! Давненько, давненько не бачились... Змарнїли..... (Дивить ся їй в очи).

Оксана. — Та годї бо вам вдивлятись, ще зглазите! (Сьмієть ся).

Горнов. — На те Бог дав менї очи, щоб закохуватись тим, що красує погляд.

Оксана. — Се б то я така красуня?

Горнов. — А тож і нї?

Оксана. — Годї вже вам шуткувати!

Горнов. — Тут не шутки, я маю вам сказати щось таке, що і ворожка не вгадала б.

Оксана. — Цїкаво!

Горнов. — Воно й давно вже належало б вам про це довідатись... Слухайтеж. сьогодня я вже зовсїм переконав ся, що Борис у вас душі не чує.

Оксана. — (Ховає очи). О, сего то вже зовсїм не слїд казать... Можна шуткувати, але се вже... Що вони, спасибі їм, мене жалують...

Борис. — Тільки жалую?

Оксана. — А більше нічого не повинно бути... і не слід, і не до речи!..

Горнов. — (Глянув на ставок). Отже й справді пара качок прилетіла! (У бік). Я тут зайвий! (Хутко пішов).

Борис. — Ти мене бєш у серце цією відповідею.

Оксана. — Коли що й розцвита у серці, то нехай воно там собі й заглушить ся.

Борис. — Ні, Оксано! Не звялю і не заглушу я в твоїм серцю тієї рожевої квітки, що так любо і роскішно розцвита.

Оксана. — Мусить завянути! Не слід хвиленним поломнем душі, котре згасне від малого подиху вітру, розжеврювати мову; не слід вливати у слово мимолетючий рай душі, бо те слово влетить в ухо тій людині, котра повинна боятись його, як смерти!..

Борис. — Де ж та смерть?

Оксана. — Як де? У вашій отсій мові! Жалували ви мене до сего часу, і я була щаслива... Не одіймайте ж у мене вашої ласки!

Борис. — Коли ми любимо одно другого...

Оксана. — Оттут то й горе! Не треба, не треба!

Борис. — Чому ж не треба?

Оксана. — Ви питаєте? Ну, коли вам не шкода мого серця, шматуйте його!

Борис. — Я не розумію твоїх полохливих річей! Не вже ж ти дивиш ся на мене, як на панича — дурисьвіта?!

Оксана. — Знаю, що ви не дурите мене... а тільки так не слід, не приходить ся! Колись ще давно сказали ви мені одно слово, і тоді воно страшним мені здалось і не зрозумілим; а тепер воно здаєть ся мені єще страшніщим!.. Сказали ви: я тебе люблю! Два роки боролась я з собою, доки, здолала видсахнути те слово від своєї душі... Не розворушуйте ж того ще теплого попилу, бо як розжевріть ся — горе мені буде!

Борис. — І ти хочеш силоміць зупинити половодде почуття?

Оксана. — Зупиню!

Борис. — Не вірю! Хто зможе заборонити нашому коханню? Де та сила, що зможе загардувати нам шлях до щастя?

Оксана. — Є страшенна сила, не здоланна сила!

Борис. — Де вона? Яка сила? Чи... може... ти инчого кохаєш? Ну, тоді..

Оксана. — (Дивить ся йому в вічи). Паничу! Над умираючим і ворог не знущаєть ся!

Борис. — Прости мені, Оксано, я може не так спитав, я...

Оксана. — Ох, навіщо ж та сила, мов мур стала між нас стіною високою, безкетою глибокою!..

Борис. — Що я панського роду, а ти простого?

Оксана. — (Заридала і кинулась йому на шию). Люблю, люблю, люблю! Губіть або милуйте, я в вашій волі!..

ЯВА 6.

Текля і Соломія (Здалеку).

Текля. — (Тихо). Бачиш, бачиш, якої вона грамоти вчить ся! Ходім же мерщій і всім роскажем! А ти біжи у горниці і усе роскажи пані!... (Пішли).

Борис. — (Цілує Оксану і тулить її до серця). Щастє моє! Сьвіте мій! Зоре моя! Оксанко, Бог сьвідок, що я твій! В тобі одній вся моя сила, всї задумані й закохані мої мрії!.. Ти те ясне проміньце, котре осьвічуватиме всї мої заміри! Ти та довічня і міцна сила, котра сьвіжитиме і окрилятиме всї мої надії!...

Горнов. — (Вернув ся і каже у бік). Оттак би і давнійще! (Голосно). Сторожкі канальські качата і на півтораста ступенів не підпустили!..

Оксана. — (Відсахнулась). Не знаю, куди заведе мене моє серце?.. На його волю тепер здаюсь! Я довго з ним пеклувалась, нехай же й воно тепер догляда мене!..

Борис. — Я буду твоєю ненею, твоїм поводарем!..

Горнов. — А я дивлюсь і радію! Чого? Мабуть того, що є для кого в сьвіті жити!.. Оксано, дайте вашу руку! Борисе!(Взяв їх за руки). Дивіть ся мені в вічи, придивляйтесь пильно, яким безкраїм щастєм вони запалали! Прислухайтесь до мого серця, воно чуло бєть ся!.. Я щасливий, щасливий чужим щастєм! Ні, не чужим: людське щастє — моє щастє. О, колиб такі хвилини обертались у часи, чоловік би був без смертним!..

Оксана. — Яка ви щира душа, яка ж щира людина! Тільки тепер я довідалась. Я вже й не знаю, як вас найлюбіще звеличати, хиба братиком? Братику любий, братику дорогий.

Горнов. — Се слово сьвяте! Так, стало бить сестра?

Оксана. — Щира і вірна!

Горнов. — Заховаймож сестро сей заповіт в серцях наших глибоко! Так ідемо на боротьбу і працю, не з підірваними силами, а з веселим посьміхом на устах, з серцями повними сьвятої віри і надії?

Борис і Оксана. — І Бог нам допоможе!..

Завіса.

ДІЯ II.

Через тиждень після першої.
Вулиця на селї. З правого боку хата Антона Завади, далї хати й повітки. Смеркає

ЯВА 1.

Соломія і Текля (ідуть улицею).

Соломія. — Не спор сестричко! Вже я добре знаю, що панича закрутять! Що дня панї й пан гризуть йому голову: "оженись, кажуть, на рівнї то ми тобі й слова у поперек не скажемо". Кажуть: "бери хоч голу й босу, тільки щоб не з простого роду".... Через те панич, мабуть, і з дому поїхав, що обридли вже вони йому своїми уреканнями.

Текля. — Кудиж панич поїхав?

Соломія. — Та до свого ж приятеля, до Володимира Петроничa. Поїхав, тай сидить там.

Текля. — Та не вже ж Оксана так здорово засїла паничеви у думках?

Соломія.— Ще й як засіла! Сьогодня пані покликали мене у спальню, зачинили двері, щоб ніхто не підслухував, тай кажуть: знайди мені на селї яку — чи знахарку, чи знахора, — щоб шонебудь побороти Оксані таке, щоб панич від неї відсахнувся, щоб вона йому спротивилась. Я зараз і подумала: побіжу до Теклї, Текля менї найкращу пораду дасть. Пані радніщі дати дві сотнї карбованців, щоб тільки Оксану відлучити від панича. До кого б менї кинутись із знахарів, як ти думаєш?

Текля. — Дві сотнї карбованців? А коли панича сподївають ся до дому?

Соломія. — Сьогодня не одмінно приїде, сьогодня ж і сподївають ся.

Текля. — Сьогодня! Дві сотнї карбованців!.. Ну, скажи, голубко, чим та Оксана так сподобала ся паничеві??

Соломія. — Прямо дивина!

Текля. — Чи у нього очей нема, чи що? Нехай би він за тобою впадав, то инча річ, бо ти ж і з лиця краща від Оксани і з постати!..

Соломія. — Чимсь вона його привабила.

Текля. — Сьогодня, кажеш, сподївають ся панича?

Соломія. — Прийшло письмо, що сьогодня приїде.

Соломія. — Прийшло письмо, що сьогодня приїде.

Текля. — Чи не той приятель паничів, Володимир Петрович, і є привідця до всього? Не даром він Оксані раз-у-раз книжки привозить, га?

Соломія. — Як тільки приїздить до наших панів, то все перше до Оксани заїде, а потім вже до панів. А іноді до панів зовсім не заїздить, а тільки до Оксани.

Текля. — Так двісті карбованців пані дасть?

Соломія. — Але я забалакалась з тобою, а мені треба бігти на зустріч паничеви, на той шлях, що з Титової йде, через млаки. Пані звеліли бігти туди й дожидати, аж доки не їхатиме. "Як каже, побачиш, що їде, то й гукай, що б поспішав до дому, кажи, що я недужа!" Боїть ся пані, щоб він не заїхав до Оксани. У нас тепер гості — Басюриха з дочкою. Либонь старі пани мадекують оженити панича на Басюровній. Пращай! (Побігла).

Текля.—Щож би то таке вчинити, щоби панич відсахнув ся од Оксани? Такаж репана мугирка як і я, та хоче зробитись панею, ач куди потетюрилась! Ні, сего не повинно бути. Розбира мене злість на неї!.. Чи не відьомського вона роду? Певно зіллєм панича причарувала?... Бо що в ній хорошого? Та їй до мене, як курці до пави! Прямо — горить моє серце на неї, не доведи Господи, як горить!... Пані дасть дві сот-

ні карбованців, щоб панича від Оксани відсахнути!... Що ж би таке поробити Оксані? А що, як я підведу таку машину, що Оксану парубки покриють на сьмітнику, щоб вона не сьвітила косою!.. Отсе найкраще буде!... Антін все зробить, що йому загадаю! Коли коха, нехай і робить по мойому. Скажу йому, щоб намовив парубків на Оксану...

ЯВА 2.

Оксана. — (Вийшла з хати і побачивши Теклю, гука). Здрастуй, Текле!

Текля — Здрастуйте — не застуйте! Спасибі, що привитались, доки ще не зовсім запишались!

Оксана. — Гніваєш ся на мене, чи що?

Текля. — Ба ні! А хоч би і гнівалась, то вам яка печаль?

Оксана. — А я вже скучила за дівчатьми і оце думала на вулицю піти!

Текля. — Справді? Ну, спасибі вам, що хоч раз на рік і про нас простих згадали!

Оксана. — Не часто я буваю на вулици, се правда, бо роботи, сестричко, богато на моїх руках. Сама ж знаєш, що і хозяйствечко у нас, слава Господеві; а я одна у батька, як палець — і в хаті і на подвірю сама... А сьогодня таки чогось мені скучно стало!

Текля. — Стало бить, вже в волю і начитали ся і написали ся?

Оксана. — З якої це речи ти менї викаєш? Тїтка я тобі, чи дядина? (Сьмієть ся).

Текля. — А як же я можу казати вам "ти", коли ви баришня?

Оксана. — Не подібне вигадуєш. Лихо з тобою.

Текля. — Зіставайтесь здоровенькі, ваше високомордіє!

Оксана. — Та ну-бо, не дурій, Текле! чого се вона так лютуте проти мене?.. Лютуй собі скільки хочеш, байдуже менї!... (Приклада долоню над очима, дивить ся у подовж села). Нема сьогодня, не видко, не їде. Сказав: "у середу вернусь", а вже і четвер, і пятненька минула, сьогодня вже й недїля, а його нема!.. Шість день нема його!.. Дивно і нїби аж страшно!.. Нїколи ще не траплялось так, щоб як сказав, що тодї-то прибуду, та що б не додержав слова. Якась пригода трапилась? (Зітхає). Що зі мною дїєть ся, то й не зрозумію? Мов манїя яка, мов шаленна ходжу і не можу зупинитись нї на жадній думцї: мов куряв круте всї думки навкруги голови!.. Тиснуть ся думки в голову якісь все незнаємі, не зрозумілї.. Може він злякав ся свойого кохання! Сам признав ся, а потім злякав ся!.. Помовчала). Нї, я догадуюсь, се лукавий побратим, Володимир Петрович, витворя таке: зупиня Бориса, щоби мене подратувати; завіз його до себе, та й не пуска: Він не зна,

яка то страшенна отрута закоханому серцеві, коли його хоч на хвилину одурять! А коли б він довідав ся, які іноді страшенні думки посідають бідну голову, який темний острах обгортає душу, — не зважив ся б він вдруге шуткувати з коханим серцем!... (Задумалась, а далї усьміхаєть ся). Які ми дурні закоханні дївчата, які ми божевільні !.. Та ось хоч би й я: сама доброхіть і наумисне полохаю своє серце. Не бачила ж я Бориса два роки, як він ще вчив ся у Київі, тож два роки, не шість днїв!.. Два роки не бачила його і не страдала, а тепер, коли він мій, коли я власними устами вимовила перед ним свою душу, власними руками віддала йому своє серце — сумую!.. І справдї, які ми дурні закохані дївчата! (Задумалась). Чи я така заздрісна у коханї, чи ревнива? Чого ж перш нїколи й на думку менї не спало його ревнувати, а тепер я нї би хочу, щоб він неодривно сидїв поруч зо мною, хочу вдивлятись в його любі очи, слухати його палку мову! (Замовкла). Як рибонька весело хлюпощеть ся у сьвіжій водицї, так і я колись кохалась у своїх мріях, нїколи не загадаючи, що далї буде, і нї якої надії, нї-якого незбутнього бажання не виховувала я в своїй души; а тепер ті бажання неначе зкаламутились і аж заклекотїли?.. Що їх внесло в мою душу, що їх навіяло? (За лаштунками застукотїли колеса). Борис?! (Схопила ся і вдивляєть ся у темряву). Він, він! Ондечки він їде і побратим лукавий з ним. Ох, серце ж моє яке ти щасливе! (Кива головою і нїби кла-

няєть ся і тихо промовля). Пора, пора вам показати свої ясні очи!... Ага, і ви скучили? Що то поруч з ним сидить за людина? Пані якась, чи панна!.. Хто ж вона? Але він обминає нашу вулицю!.. Завжди їздив нашою вулицею, а тепер другою поїхав!... Він не дивить ся сюди!.. (Гукає). Борис Дмитрович! (Побігла, потім вернулась). Поїхав! Се щось дивне!

ЯВА 3.

Входить Гордій.

Гордій. — Добрий вечір вам, баришня! Позвольте для новаго знакомства рекумендувать меня. (Простяга руку).

Оксана. — (У бік). Поїхав і не глянув!... (Подає руку). З якої ж речи ти мене баришнею звеличав?

Гордій. — А как же иначе, когда ви пукет із бєлих рож? (У бік). І штоб єтакую красотку можна било отвергать?... Вдивительно! (Голосно). А ви меня познали? Гордєй Микитович!

Оксана. — Торік здаєть ся, бачила я тебе в городі. (У бік). Що то за панна з ним?

Гордій. — То єсть, позаторік, так єто вєрная ваша правда. Ну одначе я видю, што ви все ж таки не забилі мене!

Оксана. — Памятаю! (У бік). І не глянув і не привитав ся!..

Гордїй. — Можна присїсти?

Оксана. — Сїдай, коли маєш зайвий час. (Сїдають).

Гордїй. — (У бік) І такую красоту, штоб промінять на какую нибудь другую? (До неї). Я все моє время, даже занятоє, готов одписать у расход, потому как значить, тепер усе мо чуствіє на лице!..

Оксана. — Яке чуствіє?

Гордїй. — А то, што как тольки увидїв і страждаю, как рекрут на часах.

Оксана. — Ти про Катрю кажеш? Чула, що ти її сватав..

Гордїй. — Тут вже нє Катря, а другая лиходейка-злодейка! Катря, єто була моя глупая ошибка!.. Позвольтє вам обяснить, Оксанїя, по батюшки, звенїть на том, нє впомню, но впрочем кажеть ся, безошибочно, што Антоновна?

Оксана. — На віщо: "Антоновна?" Змалку звав мене Оксаною, так і тепер зви.

Гордїй. —Невозможно, потому, што нє авантажно і нє культурно!.. Когда я ісчо був невоспитаной, тогда і понятіє, мойо було мужицькоє!

Оксана. — А тепер ти запанїв, чи як?

Гордїй. — Развї нє видно мово воспитанія?

Оксана. — На віщо ти менї те все кажеш?.... Морочиш мене!...

Гордїй. — Оксанїя Антоновна! Позвольтє вам обявить опис моїх страждання: што тєпер вже другой мой предмет, а не Катря; што я чесно слово, і в мислях нє імів, штоб какой двушмишленой шкандал, чи как.. Как увидїв, сишчас вас і так себя тєпер понїмаю, што согласен померть і пущай меня покладуть у розовой гробочек і на кладбище одвєзуть.

Жисть капєйка,
Когда в любві лиходєйка
Аб мінє так понїмаєть,
Што з сьвіта зживаєть!

Понятно вам, какая єто мука безотвєтная любов?!

Оксана. — Не второпаю я тебе! Чого тобі?... У мене голова дуже болить..

Гордїй. — Как нє болїть голові? Єто вєрная ваша правда! Тут увесь корпус заболєїть!...

Оксана. — Нїби щось палке і чуле говориш, тільки мова твоя якась химерна?..

Гордїй. — Штож, когда я нє вмію ґоворить по старому, по мужицькому. Развi ви не можетє понїмать образованого разґовору?

Оксана. — Того, що ти говориш, я не розумію.

Гордїй. — Вот, когда менї ґорко, дак ґорко, што ви не можете понять меня... Одначе, позвольтє поднести вам для времяпровожденія канхветов? (Дає канхвети).

Оксана. — Я не жадна на ласощі.

Гордїй. — Кушайтє, наслаждайтесь. скольки влїз... скольки завгодно. Как я теперича, значить, на собственном жалуваннї, дак єтот суприз нам пустяк, і я кажной день готов с моїм вдовольствієм на всяки сладкі вещі!.. Кушайтє, кушайтє... Ну, тольки подумайтє об мойом нещастю!

Оксана. — Адже ти бачив, то панич поїхав зараз вулицею?

Гордїй. — Нїчаво я не відав! Я сьвіту Божого не відю! Ну, відю тольки своє горе! І што тольки я горості терплю при свойом совокупном разужасном чуствії, дак єто даже вдивительно! Позвольте вам подарить кольцьо золотоє?

Оксана. — З якої речи?

Гордїй. — Так значить, ви без нїкотораго вниманія понїмаєтє об менє?... Нї канхветов нє хочетє кушать, нї подарка золотого нє берйотє, за штож такая вжасная тиранїя? Забросаюж я єто кольцьо, когда так, в Дунай бистру ріку!.. Пущай погибаєть три с полтиною! Менє тєпер до такого іронїя доходить, што пущай другі как хотять об вас понїмають, ну, я, когда на то ідьоть, готов в огонь і в воду!..

Оксана. — (У бік). Що він таке плєтє? (Встає).

Гордїй. — Я считал сишчас од одной дєрєвеньской баришнї, как об вас нєкотори людє скверно понємають, што готові бросить вас на безславіє і все прочеє...

Ну, одначе, хоча ми і не з дворан, а натакой пассаж, штоб іметь у своїх мислях такоє вальварскоє понятіє — не согласні!..

Оксана. — Кажи бо товком, щоб я тебе хоч зрозуміла!

Гордій. — Разві вам іщо не обясняли?

Оксана. — Що таке?

Гордій. — Уся тепера дерйовня ґаворить, што ґаворить, наш панич женить ся на какойсь памєщицькой баришні, так вот какая симпатія!

Оксана. — Що-о? Ти пяний, чи?.... Від кого ти це чув? (Схопила ся).

ЯВА 4.

Ті ж і Текля.

Текля. — Від кого? Дивно! Усе вже село ґвавтує, невже ти не чула?.. І не бузувір. Звів тебе сердешну з ума, а тепер сватає вже другу!... Я, як почула се, аж заплакала!.. Знаєш що, біжи зараз прямо в горниці і мов кішка скажена кинь ся йому в вічи!...

Оксана. — Та ви се умовились мене дратувати, чи серце моє вам здалось на виграшку, чи жили з мене хочете тягти? Оден плете якусь нісенітницю. друга сичить як гадина!...

Гордій. — Ну, одначе до свиданія! Я при етаких собеседах не намірен присут-

ственно бить. Но когда заспокоїтесь, Оксаніє... так вспомніть, што єсть адін такой чоловєк, у вашім предмітї, што в огонь і в воду!.... (Пішов граючи на гармонії і тихенько підсьпівуючи).

Я всю Хранцію обєздил,
Нє найшов своєй милой,
І в Расію возвратив ся,
Нє застав єє живой!...

Оксана. — Текле! Кажи правду, що ти чула про панича?

Текля. — Отсе тебе, Оксанко Бог карає, щоб не чарувала панича, щоб не ходила до схід сонця по непочату воду, щоб не носила у пазусї любистку і всякого зїля!...

Оксана — (нетерпляче). Це все я, я таке коїла?... Так. я відьма, я чаклівниця?.. Яка ж менї кара за це?

Текля. — А така, що панич Борис посватав ся на панночцї, на Басюришиній дочцї!

Оксана. — Ха, ха, ха! Це ти все нарочито? Ну, ну, що ж далї?

Текля. — Регочеш ся? Так знай же, що панич ще вчера посватав ся. Завтра й до вінця їдуть! Не віриш? Ходїм зараз до горниць, сама побачиш. Там вже такий бенкет іде!... (Тягне її).

Оксана. — Ходїм!.. Ходїм, нехай я своїми очима побачу... Очам не повірю, тільки серце!... (Ідуть. Тільки що видійшли від хати, як з за тину набіга юрба парубків і заступа їм дорогу). Це що таке?

Текля. — Як що? Це ж тебе зараз звінчають!

ЯВА 5.

Парубки. — (Хапають Оксану). Годі тобі, красуле, дівувати!

Оксана. — Пустіть, пустіть мене!

Текля. — Затуліть мерщій її рота, щоб не ґвалтувала... (Парубки завязують її рота. Текля зникає).

1-й Парубок. — А в кого той очіпок, що на сьмітнику знайшли, давай його сюди! Давайте мерщій мазницю, вимажемо її голову, щоб не сьвітила косою.

2-й Парубок. — На, осьдечки! (Подає на палиці забруднений очіпок).

1-й Парубок. — Мерщій несіть мазницю! (Наважаєть ся надіть на Оксану очіпок, вона кусає йому руки). А, ти ще й кусаєш ся? Ах ти ж чортова нехлюя, хвойда всесьвітна! Де мій ніж? Я її зараз відчеркрижу косу, по саму ріпицю!... (Вийма з кешені ножа). Сьпівайте, братця, весільної!.. (Парубки сьпівають, регочучи).

"Свадьба йде,
Рак у дутку дме,
Черепаха сваха,
Бузинова дудка"...

Оксана. — (Зірвала хустку з рота і не своїм голосом галаснула). Ґвалт! Рятуйте, хто в Бога вірує! Братики, голубчики, Бога ви не боїте ся?!

Гордій. — Ну, у меня бакфорти на тройной подошві.

Степан. — І язика защепни на петельку бо оддубасю так, що аж пірє з тебе сипатиметь ся!

ЯВА 10.

Завада. — (Засмучений). Не знаю по яку бабку й кинути ся? До писаря хиба пійти, як що він єще й дома! І що таке з нею подіяло ся, ніяк не розберу?

Степан. — (Підійшов до нього). Добрий вечір дядьку!

Завада. — Се ти, Степане?

Степан. — Куди се ви налагодились іти?

Завада. — Ох, хоч і не питай, синашу! У мене в господі таке лихо скоїло ся. а з чого воно?...

Степан. — Я все знаю... ходімо, я вам дорогою роскажу! (Пішли).

Гордій. — (Провівши їх очима). Одначе за што он двечі обявив меня дураком? Ну, скольки живу, кажись, ніхто ісчо із товаришів не обозначав мене дураком прямо у глази!.. Сказано, как мужик, дак і нікоторого воспитанія! А я тобі скажу, што сам ти дурак двохетажний, вот што! (Пішов).

ЯВА 11.

Текля і Гордій.

Текля. — (Оглядаючись). Ходила до горниць, шепнула Соломії про Оксану, щоб сказала пані про мою послугу. Пані дасть мені дві сотні карбованців!.. Я не знаю, що й робитиму з такими грішми, я й перелічити їх не зумію? А ну, що то тепер з Оксаною діеть ся: чи одійшла вона, чи захворіла?.. (заглянула у вікно). Нічого не видко, сьвітло горить і ніби нікого нема в хаті!.. Ні, ондечки Оксана на вколюшках стоїть, Богу молить ся... А сльози як град котять ся!... Та не вже ж так вона коха панича?... О, встає!... Іде з хати. (Ховаєть ся).

Гордій. — (Підкрав ся до Теклї). Здрастуйте, баришня!

Текля. — Ох, як же ви мене злякали!

Гордій. — Чаво ж пужать ся? я не звер дикой какой! По какім такім ділам?

Текля. — А ви?

Гордій. — Я по своїм унутренним... А ви наверно какогось кавалера иськали!

Текля. — Якого? Ви може натякаєте, на котрого з наших свинопасів?

Гордій. — Будьто вам не оден з ваших кавалєров не ндравить ся?

Текля. — Хай вони усї хоч і зараз повиздихають!

Гордій. — Одначе ж я слихал, што ви з Ахрємом любов крутили?

Текля. — Бач, бач! Я ж кажу, що я усім кісткою в горлянці засіла! Господи, Господи, здаєть ся нікого не зачіпаєш, нікому не заважаєш!..

Гордій. — Полно печалї-тоски, не стоїть на єто внімать нікоторого обращенія... Так кого ж ви шськали?

Текля. — (Соромно). Ще й питають?!

Гордій. — Неужелї меня?

Текля. — Догадайтесь! Як приїхали ви в село, як побачила я вас... Нї, не хочу казати, бо менї стидно!.. А для чого б я вас перед усіми вихваляла?... От, кажу парубок, настоящий кавалєр, не нашим замазурам рівня?

Гордій. — Так неужто я вам индравлюсь?

Текля. — У нього, кажу, і погляд соколиний, і хода молодецька, і хватка, і речи його улесливі та приятні!.. Коли чую, ви задумали посилати старостів до Катрі... Як почула я се, то мало-мало не зомлїла!...

Гордій. — Ах, не досадуйте ви меня Катрею! Как вона єсть глупая, так я больше не дурак і єто просто була моя глупая обшибка.

Текля. — Знайшли кого сватати! У неї раз у раз слина з рота котить ся, а на плечах та на стегнах оттакі чираки: вона з чиряків нїколи не вигоюєть ся?

Гордій. — Будто? Вот так катеґорія! Ну, благодарю вам, што ви мені глаза одкрили! Позвольте предложить вам канхветов?

Текля. — Ні, спасибі! (Бере).

Гордій. — Возьміть, возьміть ісчо (Текля бере). Єто нам не вбиток.

Текля. — Люде, як спізнають, що я беру від вас гостинці, що скажуть?

Гордій. — А што є вони? Вони нічаво не маґуть.

Текля. — "Не маґуть"? Та як тілько дізнають ся, що я вас люблю!.... Ох, що ж отсе я сказала?

Гордій. — Повторіть! Сделайте ісчо раз репетицію етим довольно приятним сценам...

Текля. — (Закриваєть ся рукавом). Ох, сором же який!

Гордій.— Нікоторого сорому! Когда так, то позвольте вас спросить: какое у вас приданоє?

Текля. — Яке придане? Нас дві у батька. Я та менча сестра, Мокрина. А ми люде заможні.

Гордій. — Дасть ваш папаша пятьсот рубльов? Або на худой конець чотириста?.. Нинче главна статя, штоб свою майстерську... Єжелі дасть хоч триста пятьдесять і тот сикунд я уже у вас улюбьон!

Текля. — Я знаю одно тільки, що у мене своїх буде півтораста карбованців, бариня подарують.

Гордій. — Не можеть бить? Єй Богу, я в вас уже улюбьон! Позвольте вам подарить кальцьо залатоє!

Текля. — Не хочу, не хочу! Ні за що на сьвіті!

Гордій. — Как же ви можете дєлать такой равнодушний отбой улюбленному чалавєку? Ґавару вам, што я вже страждаю об вас і што серце мойо кипить і пузиреїть, как настояща шевська смола на вогні!...

Текля. — Ох, як же ви палко, та хороше говорите! (Зхиляєть ся до його грудей).

Гордій. — Вам індравлють ся мої речи? Я вас тоже воспитаю, Текля... как вас по батюшкі ізвиніть на том, не впомню?

Текля. — Свиридівна.

Гордій. — Свиридя, значить, буде по благородному: Спиридоній? Текля Спиридонівна. возьміть кальцьо залатоє, бо как не возьмете, забросаю єго в Дунай-бистру р'ку, пущай погибаїть три з палтиною!

Текля. — Я ж стидаюсь! Надіньте його сами на мій палець! (Гордій надів).

Гордій. — Тепер позвольте вас неравнодушно розцілувать, как собственноручную невєсту!

Текля. — Ох, який стид! Не хочу, не хочу! (Гордій цілує її). Що-бо ви робите?

Гордій. — Не скісняйтесь, потому што єто от вжасново, не равнодушнаво чувствія!

Текля. — (Цілує його). Ох, що ж се я зробила? Я й цілувати ся до ладу не вмію!...

Гордій.— Одначе ваш поцелуй сладкой, как карамель!

Текля. — Це я уперше на своїм віку цілую парубка!.. Цитьте, цитьте!..... Щось гомонить? Чуєте? Ходімо, ходімо мерщій відсілля!

Гордій. — Ну, я вам теперича обясню, што я вас спершначалу должно буть не розглядів, кака ви єсть красотка!... Но тепер видю, што ви, как настоящая хватаґраіфя, масляними красками списана, чесно слово! Тольки б хоч 300 рубльов при вас авантажу і сишчас провзойдьот между нами по закону церковной процес!.. (Пішли).

ЯВА 12-а.

Завада і Писар.

Писар. — Шкода, що це тратилось не на молодику. А сьвячена вода є в вас?

Завада. — А як же? Я для бджіл держу, ще позавторішню.

Писар. — Це ще краще. Тут вся сила, щаб сьвячена вода і віск з страшної сьві-

че чалавєку на души, как вон другим об свайох печалях обявить. Значить, как тепер виходить такой предмет, што значить, Оксанїя Антоновна в любві получила ремиз, дак как ти думаєш, я через єтоє самоє возлюбив її і страждаю безатвєтно-чижало!

Степан. — Нїчого не второпаю, що ти мелеш?

Гордїй. — Виноват я, што ти такой безпонятливой? Ну, я по простому скажу тобі, што я хочу сватать Оксану.

Степан. — Що-о? Ти хочеш її сватати?!

Гордїй. — Отчево ж нєть? Развi я такой не пристойной, чи безавантажной?... Єжелї панич тепер отказав ся.

Степан. — Ти хочеш її сватати? Та ти з роду дурний, чи отсе сьвіжо скрутив ся?

Гордїй. — Как вона, значить, була полюбовниця паничева.

Степан. — (Визьвірив ся). Полюбовниця? Анахтемо! Замовчи, бо тут тебе чортяка злиже!

Гордїй. — Штож ти кричиш, што ти командуєш?

Степан. — Як ти посьмів сказати на дївку таке гидке слово? Та чи тямиш, що таке для дївки честь? А, де тобі знати! Коли ти у городї звик хвоськати своїм нечистивим язиком, то тут не до речи твої городянські норови!..

Гордій. — Дак я нічаво не пойму? Єжелї ж тепер усї ґаварать?

Степан. — (Дражнючи). "Ґаварать, ґаварать!" чортова ти ґаварака! (Тика його пальцем у лоб). А о тут у тебе, у сїй тикві, клочче чи пірє?

Гордій. — Нєть, кажись, я при своїом понятії!

Степан. — Брехня, не вір собі! Тебе, мабуть, ще змалку обікрадено! Колиб у тебе свій розум був, то ти б перш розміркував, що яка то мусить бути страшенна враза, коли людину чисту як скло, обговорюють лихим словом?

Гордій. — Так, значить, єто один тольки скверной разговор?

Степан. — Я ж кажу, що тебе дурнем охрестили! Тьфу! (Плюнув і пішов).

Гордій. — Што ж ти тьфукаєш, за што ти ругаєш ся? От так хорошой фелєтон! (Степан зайшов вже далеко.) І я тобі скажу: тьфу! Важна особа!

Степан. — (Вернув ся). Ти-бо слухай, Гордію, що я тобі скажу!..

Гордій. — (Відступає зі страхом). Та то я плюнув у шутки!

Степан. — Ти, мабуть, справдї кручений. Я тобі скажу, послухай мого совіту: не бий ти надармо чобіт, бо тільки підметки почовгаєш.

1-й Парубок. — Щож се, мазниці й досї не несуть?

ЯВА 6.

Степан, Охрим і ще парубки біжать вулицею.

Степан. — Хто тут ґвелтує?

1-й Парубок. — (Регоче). А осьдечки паню хочемо покрити, так пругаєть ся, бісова тїнь!

Степан. — (Пізнав Оксану). Катюги! За що ви знущаєтесь над дївкою?

1-й Парубок. — Не знущаємось, а хочемо честь їй віддати по заслузї!

Степан. — Геть іроди! (Вихоплює у першого парубка ножа). Черева вам розпаназаю! Охриме! Гей, братцї, дайте помочи! (Степан тимчасом вихопив з тину кілка). Геть, бузовіри, собаки! Голови розчавчу!..

Охрим. — (З кілком). Ребра перетрощу!

1-й Парубок. — Ну, ну, не дуже! Ми й вас скрутимо!

Степан. — Мене скрутите? Ах, ви блазьнюки, щенята шолудиві! (Борюкають ся).

Охрим. — Ще той на сьвіт не народів ся, щоб мене зкрутив? (Берпецнув одного зкрутив до дому, а потім і другого).

Оксана. — (Вирвавшись, біжить до своєї хати, але не добігши, падає на землю зомліла).

Степан. — Ходім, катюги, до старшини!

Охрим. — Анахтеми! В холодну вас! Пянюги чортові! (Всї ґвалтуючи пішли селом).

Текля. — Підходе до Оксани). Ага, зомліла?... Ой, що се у неї іде кров з рота? Невже пробили, борони Боже ще й дуба дасть? Щось рипнуло дверима! (Побачивши Заваду, втікла).

ЯВА 7.

Завада. — (Вийшов з хати, позїха). Що воно неначе щось ґвалтувало? Чи то може менї з просоня так показало ся Де ж це Оксана? От, того я вже не вхвалив, щоб у ночи тиняти ся по городах, та по садках. Сидїла б собі на подвірю і любесенько... Що се панича Бориса так довго нема, кудись поїхав, та й загостював ся, а Оксана без нього неначе сама не своя... Коли б, борони Боже, вона не закохала ся. Треба б з нею про се побалакати... Побалакати?.. Та хто його зна, як його й балакати? (Гука). Оксано! Оксано! Нї, не чуть! (Іде і натикаєть ся на Оксану). Що це лежить? (Придивляєть ся). Оксана?!

Оксана. — (Шепоче). Ох, не знущайте ся наді мною!

Завада. — (Підводе її). Господь з тобою, моя дитино! Хто ж над тобою знущаєть ся? Та що се з тобою? Ти вся закровавилась!..

Оксана. — (Озираєть ся). Бачте, яка правда на сьвіті!

Завада. — Що таке, доню?

Оксана. — Посватав ся, а мене бють! Я ще жива... Мою душу, моє серце взяли і кинули ворогам на поталу...

Завада. — Щож бо ти, доню, говориш?

Оксана. — Очіпок на мене наділи, покрили... і косу відрізали .. голова моя в смолї!..

Завада. — Який очіпок?.. і коса твоя ціла!.. Бог з тобою! Чи се ти у снї, чи збожеволїла?

Оксана. — Я покритка!..

Завада. — (З жахом). Покритка?! Так ти осоромила мою сїду голову?!

Оксана. — Осоромила?!.. Покритка я, покритка!..

Завада. — Зтяла ти мою голову живцем поклала мене в домовину! Спасибі! донечко! Спасибі, моя утїхо, моя порадниче... Оддячила за хлїб за сіль і за науку! (Оксана кидаєть ся до нього). Геть від мене, гадино!..

Оксана. — (Не розуміючи). Гадина?.. За що ви мене взичаєте?

Завада. — А що ж, хвалити мені тебе чи як? Клади ж мене мерщій у домовину; копай заздалегідь яму!

Оксана. — Посватав ся, посватав ся! Зігубив мене... Я вже не жива, я в домовині... (Кричить). Вийміть, вийміть мене з домовини, страшно тут, темно!... (Ухопилась за груди і зомліла).

Завада. — Боже мій! Щож це з нею? Зімліла! (Несе її в хату). Ох, горенько, горенько! Відкіля ж ти несподіване зявило ся на мою голову?.. (Поніс її в хату).

ЯВА 8.

Гордій. — (Засмучений виходить і зупинив ся посеред шляху). Єсть песня, у которой ґаворить ся: што ґаворить.. візьми в ручку підсталету, застрільни ти грудь маю!.. І как вжасно много учительной горости у етой самой песні, как будьто вона з мого страждання описаніе! Оксанія Антоновна, как будьто і в резон не взяла мово чуствія? І невжелї ж я должон буть погибнутой чалавек? На каком основанії?.. Ах, как вжасно мойо серце горить! (Помовчав). Скольки я етаво мамзельского товару не видав у городї, ну кажеть ся так, што не одна ісчо не завдавала моєму серцю такой тоски-муки? Пущай у городї баришні і свою хвинозонію імеють в красивом содержанії, пущай будеть в настоящом хвасоні і їх воспитаніе какуратное; і пущай вони і на речах бойкі... Ну, тольки нет у них етого самого вдивительного взгляду, од которого серце кипить!.. Тятенька говорили, што за Оксаніе-

ю Антоновною і приданоє довжно буть ка-куратноє і денєжной капитал... Ну, как же нє страждать? Што Оксанія мало воспита-на, так єто ми поправим!.. А вот што кальця золотого не приняла, так значить: аміні і шабаш!... (Задумав ся). Там, чи була у неї кака кам рція з паничом, чи не була, так є-то пустяк, ми у городі до єтого безобразія приравнодушились. Главно діло денєжной капитал. Чалавєк без капитала, што швець без колодок, чалавєк з капиталом всегда іміеть настоящий свой тип у хорошой кам-панії. Аженив ся б собі, сищас би встругнув майстерску, взяв би подмастерна, двох малчиков, кватирю на болшой вулици і живи в своєм авантажі, как порадошной ґаспадин. Бульвар тут, гостинниці канпанія з воспитанними людьми і получай благо-родноє образованіє: на білярті, у карти, у кеглї, кахвешантан... За пустяком всьо де-ло: капитал денєжной надо іміеть! Ах, как я страждаю, как я страждаю!..

ЯВА 9.

Степан. — (Іде вулицею, дуже з'іре-тований, спостеріг Гордія і зупинив ся). Хто се стовбичить?

Гордій. — Свой чалавєк! А ти об-хадной, чи как?

Степан. — (Підійшов). Чого ти тут тиняєш ся?

Гордій. — А єжелї у меня єсть такой каприз, што я не намерен усякому обяснять?

Степан. — Вже ніч давно, а ти вештаєш ся?

Гордій. — А хоч би й сьвіт, тобі що?

Степан. — Ти бачив, яка тут була веремія?

Гордій. — Нечаво я не видав і не хочу видать!

Степан. — Он, які ироди повилуплювались!

Гордій. — Єто ти про панича? Да, неприятной шкандаль! Но, єто случаєт ся не тольки в деревнї, а і в городє. Только єто овсїм не так надобно було, треба було хоть денежноє награжденіє.

Степан. — А я думаю, що треба б було усїм вязи поскручувати!

Гордій. — Какі вязи?

Степан. — А по твойому ж як?

Гордій. — Кажет ся, што ми розминулись у понятях? Я ґавару што денежним капиталом усякі такі дїла можна замазать... А как менї бона нравить ся... нравить ся так, што хоч сишчас в Дунай бистру ріку сторч головою...

Степан. — Та що ти верзеш?

Гордій. — Гаварать, котрі люде єсть з понятієм, так ґаварать, што ґаварать: лех-

ки; а вже касательно останнього, то все ми побачимо у сій книжці. У сій книжці про ввесь мир списано і вздовж і впоперек і я, як гляну у ту книжку, то бачу увесь мир, як на своїй долони... А ну, підождіть, глянемо на небесні сьвітила і движеніє соотвіственноє таковим. (Приклада руку до лоба і дивить ся на зорі). Одна, друга, третя у купі... шість зверху, одна ясна з боку, одна захмарена зі споду.... (Щось шепче і сплюває три рази на бік). О, бачите, ондечки одна покотила ся... Ага, лети-лети поподалї відсїля... Котись, котись, не докотись, перекотись, зупинись... Від молитвенної, рожденої, хрещеної... тьфу, тьфу, тьфу!... (Знов шепоче). Ну, а тепер ходїм, може й допоможу! (Ідуть і знова затримали ся.. Памятайте, милостивий государю мій, що як увійдемо в сїни, то мерщій запріть двері, а главне — каглу затулїть, щоб не втиснув ся за нами той, що не в ночи згадувати! (Пішли).

ЯВА 13.

Виходить Степан.

Степан. — Не вірю я, щоб панич насьміяв ся над Оксаною! Двічи вже ходив до горниць, питав декого з двірських, чи посватав ся панич? Всї кажуть: "Здаєть ся, посватав ся".. Здаєть ся... Та хто ж менї правду скаже? Ну, посватав ся, то посватав ся. Нїхто тобі не боронить жинитись на

кому хочеш, тільки перш виправ перед людьми ту, з котрою кохав ся, відсахни від неї лиху славу! Невжеж ніхто не сказав йому про те, що скоїло ся з Оксаною? Я ж прохав декого сказати, а найпаче Соломію прохав і вона запевняла мене, що скаже зараз паничеви... Чого ж він не йде провідати Оксану? Невжеж він насьміяв ся над Оксаною і стоптав її честь? Ні, ні!.. А як? Страшно й подумати!.. Більш двох років я про панича слова нікому лихого не дав вимовити, баки всім забивав, а тепер? Що ж тепер? Завіщо панич насьміяв ся над дівкою?... Мана якась, страшенна мана!... Піду ще до панського двору і як той зьвір тинятимусь доки не підстережу кого такого, що всю мені правду виявить... І коли, борони Боже, панич винен перед Оксаною, то.... То я вже й не знаю, що вийде з нашої розмови... (Пішов).

Завіса.

ДІЯ III.

На другий день у досьвіта.
Велика кімната у панськім будинку.

ЯВА 1.

Соломія і друга дівчина (несуть від столу до дверий посуду і пляшки.

Соломія. — І я може не меньч від тебе хочу спати, а як треба товктись, то й товчусь... Що сьвітає вже, так щож? Виспимось і в день: не що дня бенкети, поспієм відпочити!.. (Соломія віднесла посуду і вертаєть ся). Ну, заварили наші пани кашу!... Бідного панича зовсім заморочили. Спершу посадовили його у карти грати, щоб не урвав часу, та не провідав Оксани, а далї так підпоїли його, що ледви дійшов до ліжка і як сніп звалив ся... Чогось Степан приходив, такий зіритований, прохав, щоб я викликала панича; як глянула я на нього, так аж затремтіла... Може у нього що лихе на думці?... Що там парубки зробили з Оксаною? Як тільки упораюсь, побіжу, та розвідаю.

ЯВА 2.

Текля і Соломія.

Текля. — Соломіє, де пани?

Соломія. — На віщо тобі?

Текля. — Я підвела парубків, щоб Оксану на сьмітнику звінчали: їй наділи на голову замість очіпка постіл, смолою косу вимазали і пірєм обсипали; а ворота дегтем вимазали!..

Соломія. — Ой, Текле, навіщо ж ти отце накоїла?

Текля. — Де пані? Нехай мені дають гроші.

Соломія. — Які гроші, за віщо?

Текля. — Тобі дам пів сотні, а собі возьму півтори сотні!..

Соломія. — Що це ти торочиш, про які гроші?

Текля. — Хибаж не ти казала, що пані дасть аж дві сотні?

Соломія. — Так щож знахарови або знахарці, а тобі за що?

Текля. — Як?!

ЯВА. 3.

Тіж і Степан..

Степан. — Де панич?

Соломія. — Панич вже спить...

Степан. — Спить?

Текля. — (У бік) Який він страшний! Утекти мерщій. (Зникла).

Степан. — (До Соломії). Розбуди панича!

Соломія. — Та хибаж я сьмію це зробити?

Степан. — Невже не можна? Скажи менї правду: посватав ся панич?

Соломія. — Нї!

Степан. — Ти правду кажеш?

Соломія. — А чогоб я мала брехати?

Степан. — Слава Господеви, ще не все дійшло до краю, ще є надія!... (Скоро пішов).

Соломія. — Що це з ним?... Як по правдї сказати, та я й сама не розберу, чи вже засватав ся панич, чи нї? Щось балакали - балакали, стара Басюриха все підсїдала до панича; потім панич сидїв довго поруч з баришнею, щось розмовляли, реготали... Потім пили вино за вечерею і гукали: "вура!"

ЯВА 4.

Входить Оксана.

Соломія. — (Угляділа її). Оксано, ти?

Оксана. — Цить! Скажи менї, Соломіє, є у тебе в серцеві Бог?

Соломія. — Я, ей-богу, сестричко, я...

Оксана. — Я тебе питаю: є у тебе в серцеви Бог? Чи здіймались коли небудь твої груди иід вагою невимовного смутку?

Чи зявлялись коли небудь сльози у твоїх очах?...

Соломія. — Я... я... не камяна!

Оксана. — (Ухопивши її руки). Не камяна? Ти правду кажеш?

Соломія. — Хоч і заприсягти!..

Оксана. — Скажи мені, як перед Богом: посватав ся панич?

Соломія. — Не знаю, не втямлю, сестричко!..Достомитно довідатись не можна. Не розберу я панських заручин. У нас, як посватають, зараз молодих на рушник становлять, молоді кланяють ся образам, батькови й матери; а в панів мабуть не так.

Оксана. — Виклич мені панича!

Соломія. — Він, сестричко, пяний, спить!..

Оксана. — Пяний? Ти мене обдурюєш?...

Соломія. — Ей-Богу, ні! Там такий пяний, що й на ногах не встояв!... Може його нарочно напоїли?

Оксана. — (Похитнулась). "Пяний!" "Напоїли!" І се самостійна людина! Остання надія захмарюєть ся і згаса!.. Проведи мене до нього... Мій жаль його розбудить, моє горе його витверезить!..

Соломія. — Пострівай! Може я його розбуркаю... Тільки, сестричко, іди з горниць, там у садку підожди, знаєш, бе-

сідку?... Бо як пані постереже тебе, лихо буде. — вона ще не спить!

ЯВА 5.

Входить Наталя Семенівна.

Наталя Семенівна. — Побачила Оксану). Ти?

Соломія. — Що ж це буде? (Зникає).

Оксана. — Я!... Не полохайтесь. Це не манія моя, а я, живісінька... Не полохайтесь і мене не лякайте, бо не злякаєте!..

Наталя Семенівна. — Як ти посьміла ввійти?

Оксана. — Не кричіть, собі тільки сорому наробите, а мені однаково... Двері не заперті, і я ввійшла. Пані! Не з ножем в руці я прийшла до вас і не з докорами, а принесла вам своє серце, щоб ви його добили!.. Живуче скажене, ніяк сама його не здолаю!..

Наталя Семенівна. — Я не душогубка!

Оксана. — "Не душогубка?"... Чомуж у вас такий страшний погляд? Чула я, правда, від людей, що бува й так: "погляд вовчий, а душа янгольська"... Примусьте ж вашу душу, щоб вона хоч на хвилину засяла у вашім погляді і може та мала хвилина надасть мені сили і одваги... Я сьміливо йшла до вас, а тепер острах давить мо-

ю душу і сковує мої уста... Хоч однуж искру жалю у погляді.. молю вас!...

Наталя Семенівна. — (Тихше). Чого тобі треба? Чого ти хочеш від мене?

Оксана. — Чого я хочу? Ха, ха, ха! Чого я хочу? І це питає мене, його мати?!.. І справді, чого я хочу? Я мабуть, зовсім вже збожеволіла?.. Ви колись казали мені, як ще я була при вас за горнишну....

Наталя Семенівна. — О, я що дня проклинаю той час і годину!..

Оксана. — Чудно! А тоді мені здавало ся, що ви самі тішились, дивлячись, як панич залицяв ся до мене? Тоді вам се здавало ся за виграшку, чи може в очах ваших жила тоді ваша янгольська душа?..

Наталя Семенівна. —Я не встерегла ся, яку я гадину в пазусі зогріла!..

Оксана. — (Не слухає її). Ви якось розказували мені, що ви й самі не з високого роду, що й ваш отець був простий мужик-міщанин, що вчив він вас за мідні гроші; а нарешті прийшлось вам панувать... Чогож тепер ви так пишаєтесь? Але стрівайте, що це я плету?.. Чи воно до речи?.. Я не те зовсім хотіла сказати. (Подумала). Щож таке я хотіла сказати?.. Що ж таке? Хиба те що ваш син любив мене, що вашого сина і я любила?

Наталя Семенівна — А тепер, минулось!

Оксана. — "Минуло ся"? Справді.

"минулося?" А я наважилась була у однім слові вимовити перед вами всю мою душу всю мою печаль... Хотіла сказати таке слово, у котрім ви побачили б, як у чистій прозорій воді, всї мої муки, всї рани мого серця... "Минуло ся!" І ви так спокійно і тодіб сказали. "минуло ся", колиб побачили у трумнї свого єдиного сина?.. А я вже лежу в трумнї, а моє серце—його серце, а моя душа – його душа, а моє життє – його життє... І він помер задля мене, і я вже не жива... І все ж таки, анї искорки жалю у ваших очах?.. Панї! Я кохала вашого сина!.. У його коханню я кохала увесь мир Божий!... Він був моєю думкою, моєю молитвою, моїм сьвітом!... Одняли його від мене... Одняли не душогуби, а люде з янгольською душею!... Ох, страшно ж менї, страшно! Серце моє: чи є ти в грудях, чи нема — я не чую тебе!...

Наталя Семенівна. — Менї жаль тебе, Оксано!

Оксана. — "Жаль?" Вам жаль мене, вам жаль?!... А!... Не треба, не треба менї вашого жалю! Нї, нї!.. Я вас зобидила, я не те сказала, я вас зневажала?.. Пробачте менї... Скажіть, скажіть, промовте ще раз те живуче слово: "менї жаль тебе!"... Вмирай серце!.. Сліпніть мої очи, глухніть мої вуха!.. Се не материна мова!...

Наталя Семенівна. — Іди собі з Богом... пора вже тобі, не в пору ти... (Хоче іти).

Оксана. — Правда ваша. Я вже надто забарилась...

Наталя Семенівна. — Ну, то йди ж собі....

Оксана. — Стрівайте! Кажуть, що я чарувала панича? — Правда!.. Кажуть, що я відьмовського кодла! Кажуть, що я хотіла бути двірянкою?... От за це, то вже й сам панич присягне що правда!.. Бачте... Я все це вам кажу і не червонію, щоб ви запевне знали, що й справді нема у мене встиду анї крихітки... що я вже така непутяща вродидила ся, така хвойда, що й сором не їсть менї очий!.. (Хапаєть ся одною рукою за одвірок, другою за голову).

Наталя Семенівна. — Ти ледве на ногах стоїш?

Оксана. — Нїчого осилю себе!

Наталя Семенівна. — Присядь, Оксано, спочинь!

Оксана. — Деж таки я сяду перед панею?.. Ми до сего не призвичаєні. (Помовчала трохи). Бачте, вже й одійшла. Живуча я, як гадина!.. Здійма з пальця перстень). Се його, паничів перстень. Хотіла шпурнути його в воду, та пошкодила, це золотий. Нате!.. Принесла вам все ваше добро.. (Поклала перстень на стіл). Ото ж всієї розмови, ото ж і всієї поради! (Іде до дверей).

Наталя Семенівна. — Стрівай, Оксано!

Оксана. — (Зпинилась). Пора ж і честь знати! Самі мене вигонили, а тепер зупиняєте, на віщо?

Наталя Семенівна. — Я хочу тобі віддячити за те, що без ґвалту і галасу розвязала мойому синови руки.

Оксана. — Як віддячити? Хиба ви ще не віддячили?

Наталя Семенівна. — (Виймає скоро зі шуфляди гроші). Це тобі на придане!

Оксана. — (З призирством). Що-о? Дякуйте, пані, що ви його мати! Віддайте ті гроші на подзвінне та на церкву, щоб що дня виймали часточку "за здравіє" вашої янгольської душі.... Пані, пані! Не в кождого й душогуба здійметь ся рука на умираючого, а ви... ви виняли з моїх грудей серце і, сьміючись, краєте його при моїх очах на шматочки!.. Не Бог, вам пані душу дав, не мати вас породила! (Пішла).

Наталя Семенівна. — (Спершу немов остовпіла, а далї прожогом кинулася). Оксано, вернись! (Відбігає від дверий) Що це я роблю, чи я не збожеволїла?... Щоб я згодилась на нерівний шлюб?... Нї, нї, не погублю я своєї дитини!.. О, чом ти, Оксано, черівня мойому синови?!... Яка щира, яка чула душа!.. На що ти, Оксано, в крі пацтві уродилась?... Жаль менї тебе, а сина ще більше жаль!.. Нї, нї, не невістка ти менї!...

ЯВА 6.

Кілька хвилин нема нікого на сцені. Розвидняєть ся, промінє сонця пробиваєть ся у вікна. Згодом входять: Горнові Максим.

Горнов. — Невже тут всї ще сплять? Побачитись би з Борисом, тай до дому рушать. (До Максима). Так виходить, ми з вами у цінї зійшлись?

Максим. —Де ж мовляв, не зійшлись; я ще й рота не вспів роззявити, а ви вже й ціну поклали, та ще й яку, мовляв, ціну! Алеж глядіть, чи не помилили ся ви, бо я швець такий, що тільки під завязь умію чоботи шити, а вам може треба городянського?

Горнов. — Ба нї, менї такого й треба до школи.

Максим. — Тепер вже повело ся так, що шиють чоботи на дві колодки та ще й на шпильках; а я все на дратві, під завязь. От, що вже дратву, то на вдаху чи хто висуче проти мене?

Горнов. — Я хочу, щоб мої школярі спершу навчились шити прості чоботи, а там вже, котрому зкортить городських чобіт, то нехай сам добере способу, як їх змайстрювати?

Максим. — Еге! Нехай вже, мовляв, само домадикуєть ся!.. Я ще мав дещицю вам сказати, та тільки й не знаю з якого боку й почати? Ще як скажете: "от старий, почав вже вигадувати?"...

Горнов. — Що ж таке?

Максим. — А те, що я ще з роду-віку не бурлакував, а отсе, мовляв, вже ніби приходить ся покидати стару... Там такого репету наробить, що не тільки в хаті, а й на подвірю, мовляв, буде тісно...

Горнов. — Чому ж не взяти й бабу з собою?

Максим. — Чи й справді? (Зрадів). Вона у мене, Владимир Петрович, така, що й хвилини без діла не сидітиме. Там така працьовита, що й сказать!.. (Сьміє ся). А як роботи нема, то зі мною сварить ся, а вже без діла не всидить!..

Горнов. — Знайдемо і її діло... А за ціну певно не будем торгуватись?

Максим. — Та яка вже ціна беззубій?

Горнов. — Часом беззубій краще зубатого.

Максим. — Та воно так, Отсе вже ви мене, зовсім мовляв, як на сьвіт народили. А то, як сказали мені про ціну, а я з опалу погнав ся за грішми та й про бабу забув. Отсе ж і чудесно! У хату свою впустю Матвія, тут у нас є такий бідолаха з двірських безземельних, що дітей, мовляв, повнісінький запічок, а хати дасть Бог. Нехай собі живе, та хліб жує, та двору догляда...

ЯВА 7.

Ті ж і Борис.

Горнов. — Ну, ти й спиш! Я вже з

города двадцять верстов пробіг, а ти...

Борис. — У мене голова страх як болить!.. О, я й не бачу. (Чоломкаєть ся з Максимом). Що ж, договорились?

Максим. — (Усьміхаєть ся). Вже, мовляв і печать приклали.

Горнов. — (Дивлячись на годинник).Ого-го, пора їхати!..

Борис. — Чого хапаєш ся? Поснідав би...

Горнов. — Скільки ще в тебе тієї паньської пихи, як подивлюсь я на тебе! Без сніданку, або без кохвію, не можна гостя відпустити; і хоч би тому гостеви діла було, як кажуть, по завязку, а він сиди та жди того кохвію. У мене там діло кипить, я купив оце в городі молотилку і зараз треба встановити її... Ну, у вас гарні порядки! Приїхав: усі пани й слуги сплять двері відчинені, хоч забирай усе на вози, тай вези куди хочеш...

Борис.— Ми сьвітом тільки полягали.

Горнов. — Що се в тебе такі червоні очі?

Борис. — Пяний був.

Горнов. — З якого побиту?

Борис. — Тадже ж учора був день нарождення батька.

Горнов. — (Тихо). О, а я й не знав!.. Стало бить, ти до Оксани і не навідував ся?

Борис. — (Засоромив ся). Ні!...

Горнов. — От так молодець!

Борис. — Та якось воно так вийшло, що я й не розберусь!.. Але я через годину, або через півтори...

ЯВА 8.

Ті ж і Соломія.

Соломія. — Паничу, пожалуйте, вас маменька кличуть. (Голос за дверима: "Боря!").

Борис. — (Гука). Я зараз!.. (До Горнова) Підожди мене. (Пішов).

Горнов. — А йдіть сюди на хвалину, Соломіє!...

Соломія. — Не хочу бо ви зараз почнете роспитувать, а мене заказано мольчать, от єй-Богу, што правда! (Голос задверима "Соломіє"!) Ось зараз. (Побігла).

Горнов. — Либонь, щось тут затівають?

Максим. — (Тим часом роздивляв патрети, що висять на стінах). Владимир Петрович, що воно ото царі чи онорали?

Горнов. — Хибаж декотрі з них вам нікого не пригадують? Це ж Борисів батько а це дід, а той третій: ґенерал Суворов.

Максим. — Бачте, я таки вгадав, що оно] али!

Горнов. — Один же тільки ґенерал!..

А батько Борисів капитан; а дід, то хто його зна?.. Це, бачте, на ньому старосьвітський милиціонний козакин. Доки цей дідок ще не був у службі, то прозивав ся Ворона, а як здобув милиціонного чину, то став уже прозиватись Воронов, стало бить, причепив хвостика до свого призвища...

Максим. — А оті жіночі парсуни, то чиї вони?

Горнов. — Це ж мати Борисова, а це її мати, стало бить, бабка Борисова, по матері.

Максим. — Так, так, вона, вона!.... Оце либонь, піде дванадцятий, чи тринадцятий рік, як померла. Проста була людина, зовсім проста... Царство тобі небесне, старушечко!...

Горнов. — Вона ж і виняньчила Бориса; він все згадує про неї з великою пошаною.

Максим. — Правда, правда, все було з ним няньчить ся. Конешне, доброго чоловіка усяке добром помяне. Ах ти старушечко!.. Піду лагодитись у дорогу, доки ви тут... (Знов до картини). Ну, старушечко, прощай!

Горнов. — Я не забарюсь тут.

Максим. — І мене не прийдеть ся вам чекати. (Вийшов).

Горнов. — Як то Борис зі своїми старими полагодить діло, про Оксану, мабуть, сегодня буде розмова... Казав, що не

хоче вже зволїкатись... Молоде ще хлопя, мняке. Не обминути йому сварки та ще великої!.. Стривай, чи я взяв запасні підчіпники? (Дивить ся у папери). Я ж, либонь, велїв покласти? Нї, осьдечки є. (Читає). Олеонавту два пуда, бичеви тридцать пять фунтів, стан колїс возових, чотири...

ЯВА 9.

Входить Борис, дуже затрівожений.

Борис. — Оказия, брате! Чуєш, мати запевня мене, що нїби-то вчора, будучи підпилим, я обяснив ся перед Басюрівною...

Горнов. — Удрав штуку! Котраж то Басюрівна?

Борис. — Ти познакомив ся з нею ще на тамтім тижневи: білявенька, такі великі очі...

Горнов. — Великі очи? Не пригадую!...

Борис. — Ну, як попав я вчора на додомшній банкет, всї вже гостї були, як кажуть, на взводи; батько й мати почали примушувати мене, щоб і я випив: "який ти кажуть, мущина, що не хочеш випить?".. Я й урізав і таки здорово... Може з пяних очей і справдї нагородив паннї нїсенїтницї, якихсь харків-макогоників?...

Горнов. — (Узяв картуза). Одначе менї нїколи. Adio mio caro!..

Борис. — Побачив ся б з моїми ста-

рими, а то розгнівають ся. І вчора ти в хату не плюнув; а сьогодня заїхав в хату і не поздоровкав ся...

Горнов. — Вони ж кажуть, що я хам; а від хама якої їм звичайности?

Борис. — А, не терплю я, як чоловік на себе почне плескати!..

Горнов. — Та я ж чув не раз своїми власними вухами... Стривай, стривай... Чи не ото Басюрівна, котрій я колись радив у кукол гратись?

Борис. — Та вонаж, вона!

Горнов. — Мати її те ж хамом мене звеличала! (Сьміеть ся) А терпкою я здав ся її кислицею: вже вона пробувала кусати мене з усїх боків, а тільки оскомину набила!..

Борис. — Бо ти таки обом їм — і матері і дочці, наплїз тодї цїлїсенкий ворох чепухи!.. Матері радив, щоб нагуляти апетиту, — полоти городину; а дочці сказав, що вона уміє тільки воду в ступі товкти.

Горнов. — Сказав правду! Тож не люде, а якісь кукли!

Борис. — Але все ж таки казати і у вічі панночці?

Горнов. — Що ж ти вдієш зо мною, коли в мене така натура.

Борис. — І батько мій на тебе розгнївав ся...

Горнов. — Знаю, знаю!... Через теж я і не вчащаю до него, як тебе дома нема. Він теж колись шпигонув мене по паньськи. Мені треба було тут побалакати з одним чоловічком. Я й сказав йому: позвольте мені Дмитрій Миколаєвич, принять у вашій кімнаті одного мого знакомого... "Кто ж етот ваш знакомий?" спитав. Ваш, кажу, временно-обязанний, Прохор!.. "Для такіх, каже, ваших знакомих у меня єсть канюшня!" Чудак старий!.. Ну, слухай. Ти ж тепер тверезий, то гляди, не напий ся знову і не забувай, що тобі сього дня треба декуди навідатись.

Борис. — (Щиро). А, не нагадуй мені! Сім день я й очей не навернув, сім день — свинство!..

Горнов. — Свинство, та ще й патентоване. Я отсе забіжу туди, тай заспокою. Сказати, що ти сьогодня будеш?

Борис. — Звичайно, неодмінно буду, через пів години. Коли б тільки гості швидч убрались. А я сьогодня з своїми старими доведу діло до кінця, так як казав тобі, так і зроблю.

Горнов. — І Басюриха ще тут?

Борис. — Тут.

Горнов. — Ну, таких гостей навряд чи скоро здихаєш ся. Гляди, стережись, не пий вже сьогодня.

Борис. — А, не нагадуй мені, противно!

Горнов. — Ага! "не лубиш?" Заспокій ся, друже. Хто з молодих людей не впивав ся на своїм віку? Пий, кажуть, та ума не пропий!

ЯВА 10.

Входить Дмитрій Миколаєвич.

Воронов. — (Не подає руки Горнову). Ви уж успелї із ґорода вернуть ся?

Горнов. — Як бачите!

Воронов. — Вчера в ґород, севодня обратно? Вот какой ви ряний делец!.. Нам за вами не уґанять ся. Ізволїлї вчера подкатїть к крильцу, точно к ґостїнїце ілї к заезжему двору і не только не удостоїлї нас честї лїчним прісутствієм, но даже і заочним поздравленієм?

Горнов. —Сердешне прошу пробачити менї. Вірте, що колиб я знав, що учора був такий дорогий для вас день, я не обминув би вашої хати. Як глянув, що у вас гостей повно, а я у простій одежі, і подумав: ще скажуть, що на умисне так зодяг ся, щоб зневажить!..

Воронов. — Да, да, понятно!.. Лїберали, лїберали!..

Горнов. — Про кого ви це кажете?

Воронов. — (Став против нього). Скажіте, тово-тово, правда лї што ви подарілї вашім бувшім крестянам дополнї-

тельний платьож?

Горнов. — Справжня правда?

Воронов. — Лїберально, очень лїберально і ґуманно!.. (Знов ходить). Ссуду какую-то тоже у сєбя ізволїлї открить!

Горнов. — Открив.

Воронов. — Ґуманно, очень ґуманно. Ну а я тово, тово, нє открою! Слишітєлї? Я нє открою.

Горнов. — Чую, чую! Я не глухий! Ви не одкриєте?

Воронов. — Да-с, нє открою! І школа там у вас?

Горнов. — І школа там у мене.

Воронов. — Но длячево всьо єто, я вас спрашіваю, для чево?..

Горнов. — А ви не знаєте?

Воронов. — Знаю-с, очень хорошо знаю-с, отлїчно знаю-с...

Горнов. — Ну, а коли ми оба знаємо, то для чого питаєте? Хиба, щоб переливати із пустого в порожне?

Воронов. — А затєм-с, што ви подобнимі поступкамі развращаєтє мнє сина!

Горнов. — То ви не велїть йому водитись зо мною. Пошлїть його хоч до Баюриних у навуку, там він навчить ся у кухол гратись.

Воронов. — Штос-с? Ви забиває-

тесь, мілостївий ґосудар!

Горнов. — Що се на вас найшло?

Борис. — Я слушаю і только удівляюсь всему тому, што ви, папа, ізволїте говоріть: вас еті два ґода так ізменілї, што я, право, нє узнаю!...

Воронов. — Помолчі, дружок, с тобой я послє поґоворю.

Борис. — Тошно даже слушать! (Пішов у свою кімнату).

Воронов. — Что? Как? Відїтє?.. Ето всьо ваше вліянє!.. Он у меня прежде нє смел етак разґоварівать!

Горнов. — Коли? Тодї, як ще був малим?

Воронов. — Нєт-с, всєгда!

Горнов. — Та він же два роки під ряд не був дома, а два роки для молодої людини се не малий час!..

Воронов. — (Ходить по кімнатї). Да ви філософ! У вас вєдь на всьо готов ответ...

Горнов. — Менї здаєть ся, що й у кожного чоловіка розум завжди повинен бути на сторожі.

Воронов. — (Передразнює). "Здаєть ся!" Філософ, філософ! І єслї я вас спрошу зачєм ви ґоворітє со мною по малорусскі, у вас также найдьоть ся ответ?

Горнов. — А звичайно!

Воронов. — Любопитно-с?

Горнов. — Менї легче говорити по малоруськи,— во первих через те, що я раз у-раз маю дїло з простим народом, з мужиком, і одвик якось від російської мови; а в друге і через те, що знаю, що і ви сю мову розумієте. Краще балакати гарно по українськи, нїж погано по російськи... Є богато й таких людей, котрі знають пятьшість фраз по французськи і вдають з себе французів, так я ж не тієї компанії.

Воронов. — Однакож ви чітаєте рускія книгі?

Горнов. — Читаю і дуже люблю російську лїтературу. Я читаю і нїмецькі книги і французські, навіт і латинські. Але ж читати і говорити, се дві речі зовсїм ріжні, як поляки кажуть: to coś іннего!

Воронов. — Вєдь, я і сам малорос, а ґоворю с вамі по русскі.

Горнов. — Ото ж я й кажу, що знаю, що ви добре розумієте по українськи, що колись і самі розмовляли... А тепер, не злюбили, чи що? Дайтеж волю і менї, може згодом і я залишу сю мову.

Воронов. — Ето одно только ломанє...

Горнов. — Як хочете так і думайте! Ви Дмитрій Миколаєвич, маєте відносини з мужиком через трете лице — через прикащиків, через економів; а я зношусь з ними непосредственно, як кажуть: сам пан,

сом і прикащик!... Ви про меж панами раз-у-раз, а я вештаюсь про меж мужиками, стало буть, тут діло навику; а привичка друга природа. От, як би наша розмова прийняла характер надто спеціяльний, ну, тоді і я може спасував би і перейшов на російську балачку... А доки ми перекидаєм ся словами, збиваючи тільки піну в роті...

Воронов. — Но вєдь ви полаґаю, будєтє служіть?

Горнов. — Ні!

Воронов. — Моґут же дворянє ізбрать вас в какую лібо должность?

Горнов. — Чи виберуть, чи не виберуть — на віщо нам заздалегідь об сему міркувати? Ся наша балачка пригадує пословицю: "на губі вже жито, а в голові ще й не орано,,.

Воронов. — Что-с? Но вєдь, ви дворянін, а вєдьотє себя не по дворянскі.

Горнов. — Як то не по дворянськи?

Воронов. — Ви вєдьотє сєбя нє по дворянскі.

Горнов. — Як хто розуміє людське поводженє. Я чоловік робочий, не мотика, не пяниця, не роспутник... Ось чого я пильную; а на якісь там примхи: наплювать!...

Воронов. — Как наплєвать? На ков наплєвать? Ви дєрзкі мілостївий ґосудар!.. Справєдлїва пословіца, што яблочко от яблонькі нє далєко откатїт ся. Знаєтє-лї мі-

лостївий ґосудар, кто бил ваш отец?

Горнов. — Ви хочете натякнути на те, що я з мужицького роду? Що мій отець, із солдатів дослужив ся до полковничого чину і здобув дворянство? Натякайте, натякайте, я від сего не почервонію. Ніколи я не одрєчусь від свого роду. У мене ще й доси живі дядьки по батькові: один простий гречкосій, другий солдат, і я ними не гордую.

Воронов. —Правду ґоворят, што...

Горнов. — Що з хама ніколи не буде пана? Я й не лїзу в пани.

Воронов — Нет-с, лезєте! Ви у меня бивате, ви... (Неначе щось пригадав, забігав по хатї). Да-с, тово, тово... Знаєте-лї, што я вам моґу посоветовать?

Горнов. — Розумний совіт прийму з подякою.

Воронов. — З подякой? Вот што-с. Ви займітєсь сочіненієм прожектов, знаєте етаково лїберальнаво свойства...

Горнов. — Ви не туди, добродію заїхали! Сочиняйте вже ви такі прожекти, вам і книги в руку; я за таку раду й спасибі вам не скажу. Сором вам, Дмитрій Миколаєвичу, що ви, в моїм звичайнім поводженї з людьми, хочете вбачити якусь провину перед цїлим сословієм, жбурляєте болотом в моє чесне дїло?...

Воронов. — Так ваше дєло честное?

Горнов. — Хоч перед Богом!

Воронов. — А я думаю, што напротів.

Горнов. — Ні! І ви также точнісінько думаєте, тільки боїтесь розумови сказати те, що думає ваша душа.

Воронов. — Нікоґда!

Горнов. — А я вам кажу, що іменно так!

Воронов. — Ви начінаєте труніть надо мной?

Горнов. — І на думці сего не маю!

Воронов. — Ви.. Очень дерзкі!..

Горнов. — Схаменіть ся!

Воронов. — Ви... ви!..

Горнов. — Хам? Се вже я чув не раз від вас. Позвольте ж і мені на відході сказати вам одну пословицю: насьміяла ся верша з болота, оглянулась аж і сама в боті!"

Воронов. — Как?

Горнов. — Ворона зробилась Вороном.

Воронов. — Што-с? (Входить Борис). Я, мілостівий ґосудар, с вамі болеє не знаком!

Горнов. — Як вам завгодно!

Воронов. — Да-с! Слишітє-лї, не знаком! (Пішов). Штоби ноґа ваша боль-

ше не била в мойом домє... Етакій... Лїберал... новатор! (Побіг).

Борис. — Що се з ним? З якого се дива ви збили таку бучу?

Горнов. — Ти ж прохав, щоб я попрощав ся з твоїми старими? От вже з батьком попрощав ся?

Борис. — Та що се з ним вчинило ся?

Горнов. — А Бог з ним. Прощай! Приїзди ж до мене... А може батько вже не пусте?.. Мене, звичайно, не прикажуть допускати до вашої персони.

Борис. — Бо-зна що вигадуєш! Я догадуюсь: се, чи не Басюриха нацькувала його на тебе?

Горнов. — Може. Але ж молодому чоловікови, коли він блукає ще думками. і відсахнеть ся сьогодня від того, чим вчора закохував ся, — як що я спостережу, що то в ньому зявляєть ся власний процес змишленя, — я можу вибачити; ну, коли старий чоловік, з сивою головою!.. (Махнув рукою). Прощай! (Почоломкавшись, пішов).

Борис. — (Сам). Се щось несподіванне діеть ся в моїй родинї!.. (Помовчав). А тут ще голова тріщить після вчорашнього, і я нїчого не збагну... Як я учора согласив ся сїсти за той проклятий ералаш?.. Потім напив ся, як скотина!.. О, будьте ви прокляті всї примхи, що видумали лежибоки: хвальшивий етикет, брехлива звичай-

ність, лисича почтивість!.. Ні, пора вже сьому всьому покласти кінця. Сьогодня в останне скажу батькови й матері... І як що вони сперечатимуть ся, я зроблю по свойому... Владимир врожо мене, кажучи, що я безхарактерний. Він впраду каже, о, яку правду! Доки ж я справди буду, як цуцик той на веревочці?

ЯВА 11.

Входить Воронов!

Воронов. — Што, уєхал єтот лїберал?

Борис. — За што ви отказалї єму от дому?

Воронов. — Неґодяй он, вот за што!

Борис. — Неґодяй?

Воронов. — Да, неґодяй! Я і тебє запрєщаю с нїм дружіть ся!

Борис. — Ну, єто уж....

Воронов. — Што?

Борис. — Впрочем, єто пока на второй плян... Я должен вам сказать, што у меня єсть болєє серйозноє дєло.

ЯВА 12.

Ті ж самі і Соломія.

Соломія. — Пане! Там Гордїй По-

варів прийшов.

Воронов. — Што єму надо? Зові! (Соломія пішла). Поді к ґостям... Я послє ґотов с тобой потолковать.

Борис. — Ви вислушаєте мєня?..

Воронов. — Да... чрез пять мінут. (Борис пішов). Ну, штож он там? Ей, кто там какой?

ЯВА 13.

Входить Гордій.

Гордій. — (Тупнув ногою). Моє поштеніє! Позвольтє вам препоручить, (Подає запечатаний лист).

Воронов. — Што єто такоє? (Розпечатував лист і читає). "От 1862 года, от Сентября мєсяца, преглашають вас, Вашоє Високоблаґородіє, майстер сапожной, што б ви пожалували своєю персоною, із фамилією на брачной процес, у єтоє воскрєсєніє свадьба. Будить на благородную ноґу, віна і музика з ґорода і перожноє шпанськой вєтєр, што папаша самі зґотовляють, собственноручно Ґордєй Микитович Поваренков, сапожний майстер і кавалєр."

Гордій. — Так тошно: "і кавалєр". Так как іщо у первой законной брак поступаю, а потому й кавалєр.

Воронов. — Я нє понімаю, што ето такоє?

Гордій. — Брачной процес буду получать з баришнєю Теклею Спиридонієв-

ной. Хотів хоть триста рубльов авантажу, ну, кажеть ся так, што помирим ся на двохсот. Значить, подумав: "пропадай моя деревня, всї чотирі колеса!"..

Воронов. — Да ти скажі толком, што тебе и добно?

Гордїй. — Развї я непонятно обявив у билетї? Кажеть ся, што очень симпатично! Предлагаю вам на свадьбу до міня.

Воронов. — То єсть, как к тебе на свадьбу?

Гордїй. — І што как може согласні будете поступок совершить об нікотором подарку, хоть двацять пять цїлкових серебром, так я з моїм равнодушним вдовольствієм получу.

Воронов. — Пашол ти проч, дурак!

Гордїй. — Вот так катеґорія! Кажеть ся, я по ошибкі не в ті руки всунув документ?... Одначе ж моя невеста помогла у етому самому шкандалю, што с Оксанїєю?..

Воронов. — Вон, ґоворять тебе!.. (Рве лист на шматки і жбурля йому в вічи).

Гордїй. — І с тїм до приятнова свиданія! (Пішов).

Воронов. — Да, ето, ето... Што же ето такоє творіт ся? Мужік, сапожнік, осмелївает ся просїть к себе на свадьбу, да, еще по пріґласїтельному білету. До чево ж ето ми дожілї?...

ЯВА 14.

Входить Борис.

Борис. — Ви свободни?

Воронов. — М-м, да, свободен!.. Кстаті, согласіл ся лі ти єхать в ґості к Басюбіним, оне тебя приглашалі?

Борис. — Да, пріглашалі, но я решітельно отказал ся.

Воронов. — То-єсть, как же ето? Ведь ти почті сделал предложеніє Аннє Андреєвнє.

Борис. —Нє далєка ж она, єслі поверіла пяной болтовнє.

Воронов. — Ти хочеш нас компроментіровать?

Борис. — Ви обєщалі вислушать мєня. Время нє терпить і я должен с вамі ґоворіть.

Воронов. — І вєрятно внов о какіх нібудь дікіх намєрєніях?

Борис. — І в послєднїй раз. Я прямо возвращусь к вопросу, на котрий ви нє отвєтілі мнє в прошлий наш разґовор. Я спрашівал вас: зачєм ви зная і відя мої ухажіванія за Оксаной, ухажіванія, продолжавшія ся болєє ґода, смотрєлі на нєх нє только сквозь пальци, но чаже снісходітельно?

Воронов. — Отвєт так прост, как нє можеть бить проше. Она била ґорнічной, а

ти, как молодой человєк, оно і понятно...

Борис. — Ага!.. ви предполаґалї, што ето с моєй сторони інтріжка, по частї клубґічкі? А мєжду тєм ви жестоко ошіблїсь! Я полюбіл Оксану і тєпєр рєшіл женїт ся на нєй.

Воронов. — Што-о? Я обявлю тєбя сумасшедшім, і тєбя посадять в жолтий дом!

Борис. — Да хоть і в тюрму! Я дал слово Оксанє, і она моя нєвєста. Слишітє: я женюсь на нєй!..

Я В А 15.

Ті ж Наталїя Семеновна.

Наталя Семенівна. — Завтрак уже подан... Парасковя Пєтровна і Анєточка просто покою мнє нє дають "просіть, говорять, тай просіть, щоб Боренька їхав до нас погостити?"

Воронов. — Нєть, ти послушай, што он ґоворіт?

Наталя Семенівна. — Що таке?

Борис. — Я просю вашого благословенія на вінець з Оксаною.

Воронов. — (Передразнівая). "Благословенія!"..

Наталя Семенівна. — Як? Це той синочок, котрий учора присягав ся, що всьо зробить для матері, а сьогодня вже

й назад?

Борис. — В чім же я присягав ся?

Наталя Семенівна — — Ти дав мені і слово, що поїдеш до Басюриних в гості, — се раз а потім...

ЯВА 16.

Ті ж і Степан

Степан. — (За дверима). Я силою увійду, і ніхто мене не зупинить!

Воронов. — Кто там?

Степан. — (Вбіга). Се я, пане!

Воронов. — Как ти осьмелїл ся войтї без доклада?

Степан. — Та хоч і вбийте, а ввійшов!

Воронов. — Вон!

Борис. — За што же ви єво проґаняєте? Що скажеш, Степане?

Степан. — Ви питаєте? Се дивно, паничу, надто дивно! А я все мав вас за чесну людину. Дійшла до Оксани звістка, що ви посватали якусь панну..

Борис. — (З жаром). Як?

Степан. — Хтось ограбив Оксану, над нею знущались парубки!.. Тепер, вже, може, ви Оксану на столї побачите!..

Борис. — Годї, годї! Зпала полуда з очей, туман розійшов ся! Так ось воно що! Так ось зачим мене учора удержали і під-

поїли?.. Так ось задля чого мене і тепер запрошують у гості до Басюриних? Так ось від чого ваша хворість, мамо?... Так це та любов ваша сьвятая, котрою ви так похвалялись, і котрою, мов в ланьцюгах зелїзних так довго держали мою волю? Так ваша та щирая і тихая мова: "женись, синку, на кому захочеш!" була кривда, одна облеслива кривда і неправда?... О, мамо, мамо. Що ж ти зробила з моєю душею, з тією душею, в котрій образ твій все був на рівнї з Богом?... Батьку, батьку рідний... (Дмитрій Миколаєвич відвернув ся). О, що ж тепер на сьвітї не зрадливе, коли рідний батько й мати?... (Прожогом вибіг, за ним Степан).

Воронов. (Біжить за ним). Остановісь, мерзавец! Я тебя!...

Наталїя Семенівна — Синку, синку! (Ридає).

Воронов. — Вот он твой мазунчік, теш ся ім!

Наталїя Семенівна. — Ти ж чого дивив ся? Не я його виховувала, а ти, я тільки любила його, як мати!.. Я жінка проста неосьвічена. Де я була? Що я бачила, чому вчила ся?.. у чотирех стїнах вік ізжила!.. Ти завжди мене за дурну мав, завжди похваляв ся, що ти вчений і всезнаючий!.. Я не тямуща була по твойому: що не скажу — все не в лад, що не зроблю — не впопад; себе ж ти цїлий вік мав за розумного, а сина єдиного не зумів до пуття довести!...

Ох, я несчастна, несчастна!... (З слїзми не може говорити).

Воронов.— (Мов ошалїлий). Што ж это? Сколько я, тово-тово, чїтал, сколько... Но етаково случая... Чїтал в журналах і ґазетах... етаково не начїтивал? Да как-же в самом деле стеснять чужую свободу, когда свобода... должна бить свободна?... Ну, і пусть єво женїт ся хоть на чортовой дочерї!.. Я.. Я... я знать єво не хачу!... (Хутко пішов).

Завіса.

ДЇЯ IV.

Середина хати Завади.

ЯВА 1.

Завіса за котрою лежить недужа Оксана.

Горнов. — (Виходе із за завіси, тихо говоре). Трохи заспокоїлась, може сон її підкрепить. Не людське дїло вчинили, а діявольське!

Завада.—Так, вже мабуть менї судилося статись на старости одиноким, без втїхи, без жадної радости! Були й сини, були й дочки — усїх Господь приняв, лишив дочку-мезиночку, сирітку по шостому годочку... Пестив, виховував, дохлядав, як

око в лобі, а на решті чого діждав? Ні, я винен!.. Не слід було мені потурати на її хіть. Захотіла вивчитись грамоти, послужить у панів, от і... Люде тепер рад ть скаржитись на парубків громаді. Що ж ті скарги, чи вернуть вони життє моїй дитині?...

Горнов. — Шкода, що не встерегли ви її в хаті, що вона після колотнечі вийшла і забрела бо-зна куди!...

Завада. — Я побіг по писаря, щоб той порадив що небудь... Вернув ся, аж дивлюсь, її вже в хаті нема. Кинув ся по неї і вже як зовсім розвиднилось, — знайшов на греблї, біля розореного млину.

Горнов. — Там вохко, сиро, вона і простудилась!... Але не сумуйте, може Господь поможе, що всьо обійдеть ся благополучно!

Завада. — Спитав її: чого сюди забрила? Вона й одмовила. "ходила, каже найняти людей, щоб яму мені викопали".

Горнов. — Чому ви учора не дали звістки Борисові, що таке зкоїло ся?

Завада.— Ай, чудно ви міркуєте! Як би я поліз у хороми оповіщати про своє лихо?.. Я ж це тільки від вас уперше почув, що вона закохала ся в паничеві, мені і в голові таке не порушило ся...

ЯВА 2.

Входить Борис.

Борис. — Де вона? Що з нею, з моєю любою?

Горнов. — (Зупиня його). Тихше, Бого ради, тихше! Вона спить, ти її можеш сполохати!

Борис. — (Ломає руки). О, я несчасний, безталанний! О, я безхарактерний чоловік!

Завада. — Я не міг звернути її з того манійного шляху, усіяного терном колючим, камінєм гострим... бо я любив її без міри... і нїиоли не міг я подумати, щоб так відплачували за щире та рівне кохане!..

Борис. — Батьку, батьку! Не вражуй мого серця в край твоїми докорами... Не видавлюй з старих своїх очей сліз, котрі падають на мою душу важким, гарячим оливом... Хиба ти не бачиш, як мені тяжко? Передо мною тільки замиготів вогонек щастя, до котрого я линув, мов до ясної зірки і тільки що наблизив ся до нього, він вже згаса!.. Ох, моє горе, пекло палаюче, море клекочуче... (Рида).

Горнов — Радив тобі пильнувати того щастя, бо воно инчому тільки раз на віку і і з'являеть ся.

Оксана. — (За сценою). Борис....

Горнов. — Вона прокинулась, тебе кличе.

Борис. — (Кинув ся до неї). Боже! Сьвяте небо і земля!.. Вона мене кличе... Я тут, моя Оксанко, тут!... (Піднима завісу). Боже, за що такі муки?... Дай же жити і прославляти Твою милость! ...

ЯВА 3.

Ті ж і Максим.

Максим. — Та що тут у вас, нехай Бог боронить, трапилось?.. Кажуть люде, що у Антона щось непевне скоїлось, так я не поняв віри.

Завада. — Карає нас Господь за гріхи наші!

Борис. — (До Оксани). Моє щастє, моя зоре, мій рай!..

Максим. — Не люде її одіймають у вас, а Бог; Бог дав їй житє, Бог і бере! Він один властитель над нами і ми не повинні ремствувати на Його сьвяту волю...

Борис. — Не ремствую я, я очевидячки загибаю!..

Максим. — (До Антона). А чи таке лихо ми бачили на своїм віку, адже перетерпіли? Чого, чого на наших очах не діялось? От же все те ми терпіли, вповаючи на Бога Милосердного!..

Антон. — (Зітхає). Боже, Твоя сьвята воля над нами!

Оксана. — Хто помер?... Дзвонять десь... Борис!...

Борис. — Моя зоре, моє житє!.. Оксано, Оксано прости мені! Порадуй же мене хоть поглядом ласкавим?... Сеж я, твій любий, твій суджений!...

Оксана. — Любий... суженний... Лягай мерщій в домовину...

Борис. — Деж ти, серденько, бачиш домовину?

Оксана. — Перстень це його... більш нічого нема... Душі нема, виняли і роздавили... Не лякайтесь... Хоч одну ж іскру жалю!... Не треба грошей... На подзвінне... Гадючий погляд, страшний!... Повзе, повзе гадюка до мене!.. Заховайте мене!.. Повзе, впиваєть ся в моє серце... Геть, геть!.. Одорвіть, одорвіть!... (Умирає).

Борис. — Що се з нею? Оксано, Оксано!.. Зімліла... Ні, вона не вмерла!.. (Відскакує від неї). Рятуйте, рятуйте мене... Вона мертва!.. О, деж ти, смерти моя, де ж ти забарила ся?.. (Упав біля мертвої ридаючи). Ох, не заривайте її в землю, дайте мені надивитись на мою милу!..

Завада. — Донечко, донечко, а хтож закриє мої старі очи?

Горнов. — Замовкла на віки щира душа! Склепились уста, погас сьвіт ясних очей, втомилось безсиле тіло, під вагою чулої і щирої душі!..

Завіса.

ТЕАТРАЛЬНІ.

Американець, веселий образ в 3-ох діях 15
Американський шляхтич, образець в 3-ох діях 30
Базар, пєса в 4 діях, 25
Батраки драма на 4 дії 35
Безталанна, драма в 5 діях ..... .35
Блудний син, образ в 4-ох діях 25
Бондарівна, драма в 4-ох діях, а 5 відслонах 20
Бувальщина, комедия в 1 дії ..... .20
Бурлака, драма в 5 діях ..... .35
Великий молох, пєса в 3 ох діях 50
Верховинці, драма в 3 діях 30
Веселі Полтавці, комедия в 3. діях 30
Виворожила, комедія в 1 дії 10
Вихованець, комедія в 3-ох діях 25
Вихрест, драма в 5 діях ..... .35
ВЛАСНА ХАТА, прольоґ 10
В неволі темноти, комедія в 3-ох діях 25
Гей на Івана, гей на Купала, оперетка в 1 дії 15
Глитай або Павук, драма на 4 дії 45
ГОСТИНА СЬВ. НИКОЛАЯ, драма на 4 виходи 10
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5-ох діях ... 40
Два домики і одна фіртка, комедія в 1-ій дії 15
Двоє, драматичний малюнок в 1. дії 10
Дівочі мрії, траґікомедия в 6. відслонах, 20
Добрі діти, образ з житя амер. школярів на 3 дії 15
Душогуби, драма в 5 діях ..... .35
Душогубка, драма в 4 діях ..... 30 „
Дячиха, комедія в 4 діях 35
Єврейський розвод, драма в 5. діях, 35
Живий мертвець, жарт в 1. дії 20
Жидівка вихрестка, драма в 5 діях 50
За Волю і Правду, пєса з сучаного житя в 5. діях, 40

За друзї своя, драма в 5-ох дїях 40
За Немань іду, оперета в 4. дїях 20
Запорожець за Дунаєм, (оперетка в 3-х дїях) ... .. 25 "
Запорожський Клад, (ком. опера) ... ... 20 "
Зоря нового житя, комедія в 4-ох дїях 30
Іцко Сват, комедія в 1-ій дїї 10
Капраль Тимко. мельодрама в 5-ох дїях 20
Кара за гріх, образ з народного житя в 3 дїях, 35
Катерина, драма в 4. дїях 30
Козацьке сватанє, штука в 3 дїях 25
Коханє в мішках, водеріль в 1 дїї з партитурою 30
МАНІФЕСТ УКРАЇНИ, комедія в 1-ій дїї 20
Мазепа, драма в 5 дїях 35
Майська Ніч. комедия в 3. дїях 30
Маніґрула, комедия в 1. дїї, 15
Маруся Богуславка, драма в 5 дїях, 50
Мати наймичка драма в 5. дїях 25
Між двох сил, драма в 4. дїях, 50
Мужики аристократи. народний образ в 2-ох дїях 15
На відпуст до Києва, комедия в 3 дїях ..... 30 „
Наймичка. драма в 5-ох дїях 35
На сїножатї, жарт на одну дію 25
На старости лїт. образ з житя народа в 1. дїї 10
Наталка Полтавка. комедійо-опера в 2-ох дїях 20
На тихі води, на ясні зори, сцен. образок в 4 дїях . 25 „
Невольник. драма в 5-ох дїях 15
Недолюдки, бувальщина в 3 дїях ... . 30 "
Не клени, образ в 1 дїї 10
Нещасне Коханнє, драма в 5 дїях 40
Ніч під Івана Купала, драма в 5. дїях 50
Ой не ходи Грицю, та на вечерниці. драма в 5 дїях 30
Орися, малюнки з міщанського житя в 4. дїях 35
Ох! не люби двох! оперетка в 3 дїях 25
Пан писар. штука в 3 дїях 20
Панна штукарка. комедія в 3-ох дїях 30
Пекло в хатї, образ з житя народного, в 1 дїї 15
Підгіряни. мельодрама в 3-ох дїях 50
Пімста жидівки, драма в 5 дїях 40
Повернув ся із Сибіру, драма в 5. дїях 35
По ревізії. етюд в 1-ій дїї 20

Пошились у дурні, ком. оперета в 3. діях 35
Правда все горою, образ з житя нар. в 3-ох діях 25
Прометей, драматичний уривок 15
Простак, комедія в 1-ій дії 20
Самопалка, картина з революц. житя в 2. діях, 35
Сатана в бочці, комедія в 1 дії 10
Сватанє на вечерницях жарт в 1 дії ..... .10
Сватаня на Гончарівці, оперета в ц. діях 35
Свекруха, комедія в 3 діях 25
Свекруха Євдоха, Сценічний образок в 3. діях, 20
Сьвідки, жарт в 1. дії 15
Соколики, комедия в 4 діях ..... 35 „
Страйк сценічний образ в 3 діях ..... 20 „
Тарас Бульба, драма в 4 діях 35
Тато на заручинах, комедія в 1-ій дії 10
Терновий вінок, або жертви царизму драма в 4 діях. 50 „
Трійка Гільтаїв, комедія в 5 діях, 35
Украдене щастє, драма в 5 діях ..... 25 „
Халепа, жарт з артистичного житя на 1 дію 20
Хмара, драма в 5-ох діях 40
Хто винен, драма в 3-ох діях 15
Царицині черевички, комедія в 5. діях 25
Циганка Аза, драма в 5. діях, зі сьпівами і танцями 50
Циганка красавиця, комедия в 3. діях 25
Червона свитка, комедія в 4 діях 20
Щасливий Край, комедія на 1 дію 15
Єврейський Розвод, драма в 5. діях, 35
Як вони женихали ся, жарт на одну дію 25
Як ковбаса та чарка, комедія в 1 дії 20

Всі замовленя посилайте на адресу:

Paul Petriw, Printing & Book Store

157 East 4th St. New York, N. Y.

Хорові пісні і соля

Була жінка мужика, мішаний хор 20
Варшавянка, мішаний хор 30
Думи мої, сольо баритон або тенор 25
Жалобний марш, мужеський хор 25
За тебе Україно (гимн), мужеський хор 30
За тебе Україно (гимн), мішаний хор 30
Згадка, мішаний хор 25
І не питай мене, сольо тенор 25
На городі коло броду, мішаний хор 25
Ой діброво темний гаю, мішаний хор 25
Ой три шляхи, мішаний хор 25
Побратав ся сокіл, мішаний хор 30
Пусти-ж мене, мамо, у діс по горішки, сольо сопран 25
Разом товариші, мужеський хор 25
Разом товариші, мішаний хор 25
Реве та стогне, мішаний хор 20
Солнце всходит и заходит, мішаний хор 25
Сьміло други, мішаний хор 30
Сьміло други, мужеський хор 30
Така її доля, сольо сопран 25
Чого мені тяжко, мішаний хор 25
Шалійте, шалійте, мішаний хор 30
Як умру, то похов'їте мене, мужеський хор 25
Гей по синьому морю, Доки-ж мені журити ся Думи мої думи мої, За Неманьїду, Заручена та Одарка, За тучами, за хмарами, Кохав мене батько, Ой, мати, москаль у хаті, Ой, ти Боже, милосердний, Ой я нещасний, Повій, вітре, на Вкраїну, Я, циганка, пишний квіт, 50 цнт.

Видання Друкарні і Книгарні Павла Петрова

А Ф. Володський: Панна Штукарка, жарт на 3 дії, 30
І. К Іалясевич: Циганка Аза або Хата за селом др. на 5 дій 50
М Л. Кропивницький: Доки сонце зійде, драма на 4 дії, 40
М. Старицький: Ніч під Івана Купала, драма на 5 дій, 50
І Тобілевич: Наймичка, драма на 5 дій, 35
В. П. Товстонос: За друзі своя, драма на 5 дій, 40

Paul Petriw --- Book Store & Printing
157 East 4th Street, New York, N. Y.